

Tidsskrift for Søværnen

Nr. 3 · 2010 · 181. årgang

UDGIVET AF SØE-LIEUTENANT-SELSKABET

TIDSSKRIFT FOR SØVÆSEN

2010/3 * 181. årgang

Redaktion: Hans Christian Bjerg

INDHOLD

Meddelelser fra redaktionen 153

Artikler

Lille flåde..hvad nu?

Af Niels C. Borck 154

Fregatten Peder Skram

Fra koldkriger til varm historiefortæller

Af Stig DeGeer 175

Meddelelser fra Søe-Lieutenant-Selskabet

Møderække efteråret 2010

Af Christian G. H. Meinertz 196

Søe-Lieutenant-Selskabets embedsmænd 1934-2009

Af Henrik Muusfeldt 199

Boganmeldelser

Hans Christian Bjerg:

Dansk Orlogshistorie 1510-2010

Af Bent Fabricius 216

Sømilitære kurios

Sange for flåden

Af Hans Christian Bjerg 220

Annoncer 227

Redaktionen sluttet 1. oktober 2010

Forside: Standardfartøj MKII P 521 "FREJA" (FMT)

MEDDELELSER FRA REDAKTIONEN 2010/3

Den artikel af flotilleadmiral Niels C. Borck, som tidligere er blevet bebudet publiceret, foreligger i indeværende nummer af Tidsskrift for Søværnen. En indsendt artikel fra Niels C. Borck foranledigede - som det vil være medlemmerne af Søe-Lieutenant-Selskabet og læsere af dette tidsskrift bekendt - at selskabet foretog en henvendelse til de politiske partiers forsvarspolitiske ordførere. Anledningen var den bebudede udfasning af Standard Flex 300-skibene i Søværnet.

Der er nu taget politisk beslutning om at udfase skibene, og redaktionen har derfor i forståelse med bestyrelsen bedt om at få omarbejdet den oprindelige artikel i overensstemmelse med de foreliggende kendsgerninger. Niels C. Borck søger i sin artikel "Lille flåde .. hvad nu?" at analysere udviklingen af søværnet i de sidste 20 år, og fremsætter sine synspunkter på, hvad denne udvikling indebærer for det fremtidige danske søværn. Det er redaktionens håb, at artiklen vil give anledning til debat både blandt politikere og blandt søværnets personel.

At transformationen af flåden har betydet en skrumpling af søværnet, var tydeligt ved den flådeparade, som blev afholdt i anledning af 500 års jubilæet den 10. august 2010. Hvad der også blev bemærket af flere udenlandske observatører. Det er derfor relevant, når selskabets bestyrelse på det årlige §32-møde har bebudet, at lade afholde nogle debataflever i løbet af vinteren for at få drøftet den nuværende situation, og hvad den indebærer.

Flåden-søværnets 500 års jubilæum er ved at gå på hæld, og det må konstateres, at søværnet har fået megen omtale. Eksistensen af søværnet og hvad dets opgaver er, kan næppe have undgået manges opmærksomhed. Der er derfor gode muligheder for at kanalisere denne opmærksomhed videre over i den i forvejen forsvarspositive holdning, som findes i dag i Danmark.

Det er endvidere en glæde i dette nummer at kunne bringe en fortegnelse over Søe-Lieutenant-Selskabets embedsmænd 1934-2009. En liste, der viderefører den i 1934 offentliggjorte i forbindelse med selskabets 150 års jubilæum. Her skal udtrykkes en tak til kommandør Henrik Muusfeldt, der har udført dette arbejde.

Hans Christian Bjerg

LILLE FLÅDE ...HVAD NU?

Af flotilleadmiral (pens.) Niels Chr. Borck

Som det vil være medlemmerne af Søe-Lieutenant-Selskabet og læserne i øvrigt af dette tidsskrift bekendt, indsendte flotilleadmiral Niels Chr. Borck til tidsskriftet i foråret 2010 en artikel med titlen "Fra transformation til Deformation" i anledning af meddelelsen om, at man fra politisk hold agtede at udfase de tilbageblevne Standard-Flex-skibe. Da tidsskriftet ikke kunne nå at publicere artiklen inden en evt. afgørelse var taget vedrørende dette spørgsmål, valgte bestyrelsen for Søe-Lieutenant-Selskabet at fremsende et sammendrag af den pågældende artikel til de politiske partiers forsvarspolitiske ordførere. Dette sammendrag og bestyrelsens følgeskrivelse med yderligere forklaringer var bragt i tidsskriftets nr. 2/2010.

Beslutningen om udfasningen er nu taget, og redaktionen har på denne baggrund derfor bedt flotilleadmiral Niels Chr. Borck om at revidere det oprindelige udkast til den ovenfor anførte artikel. Resultatet af denne revidering, med baggrund i den situation, der nu foreligger, bringes nedenstående. Det er redaktionens håb, at artiklen vil skabe debat blandt politikere og søofficerer – til gavn for det danske søværn.

Først om de gamles lod...

"Det er åbenbart "de gamles" lod i dag, at man ikke vil høre på deres professionelle erfaringer og advarsler".

Så kort udtrykker en ældre kollega og medlem af Søe-Lieutenant-Selskabet sig på baggrund af den aktuelle situation, som tegner flådens fremtid, men nok så meget samtidig den proces, som i perioden fra 2000 til 2010 har medført en hidtil uset reduktion af nationens flådepotentiale. Pågældende søofficer har en meget betydelig indsigt og erfaring, og udsagnet tegner i sin beskedne form evnen og viljen til at udnytte og bruge ældre kollegers råd og vejledning. Og råd og vejledning synes der så sandelig nok at være behov for anno 2010.

Samtidig siges det fra flere sider, at der hersker en voksende forståelse i befolkningen for flådens betydning, og det kan naturligvis være et godt udgangspunkt, når den kommende tilbagetrækning fra Afghanistan bliver gennemført og der måske bliver plads i budgetterne til en retablering af balancen i den danske flåde. Hvad skal vi bruge hæren til, post-Afghanistan, spørger mange? Søværnet og flyvevåbnet vil fortsat have tal-

rige opgaver, som giver mening i hverdagen og som har betydning for samfundet. Men hvad med hæren? Uden en ny krig, hvad så? En omfordeling af ressourcerne kunne forekomme at være aktuel, men hvem tager hul på den debat? Og vil politikerne ikke blot konstatere, at da krigen nu er overstået, så kan der skæres yderligere i budgetterne?

Anders Fogh Rasmussen på andre tanker

*''Jeg forstår fuldt ud, hvorfor landene skærer så dybt i forsvarsbudgetterne. Der er finansiell krise, og landene har ikke noget valg. Men nedskæringer kan gå for langt. Vi må undgå at skære så dybt, at vi i fremtiden ikke længere er i stand til at forsvare den sikkerhed, som vores økonomiske fremgang hviler på. Der er et punkt, hvor du ikke længere skærer fedt væk, du skærer ind i musklerne, og derefter i knogler''.*¹

I Danmark har forsvarsbudgettet aldrig været større² selvom det langt fra lever op til NATO alliancens målsætning om at bruge to procent af brutto nationalproduktet på forsvaret. Men flåden har næppe nogen sinde været mindre, og der er skåret helt ind i benet. Tilsvarende er der skåret i de andre værn. Det er et paradoks, men de selvmodsigende aspekter kan forklares. Det er Anders Fogh's tidligere regering, der har ladet udgifterne til international indsats vokse uden at finansiere dem på anden måde end at skære i kernestrukturer i forsvaret. Blandt andet derfor, er flådens sammenhængskraft omtrent ødelagt og de operative indsatsmuligheder forringet.

I en tale til underhuset, 23. april 1936 udtrykte Sir Winston Churchill det således:

''Man får at vide, at man ikke, uden at skade landets økonomiske og sociale liv, kan bruge mere [til forsvaret] under fredsforhold, hvor meget det end tiltrænges''.

Better never than late...

74 år og en verdenskrig senere, er Danmark krigsførende nation med styrker indsat i Afghanistan. Alligevel kan Churchills observation overføres direkte til aktuelle danske forhold. Historien ses atter at gentage sig, og Churchills ord gælder også i dag. Og det er vel i bund og grund nationens økonomiske og sociale liv, der skal forsvares. Det var et enigt NATO, der omkring år 2000 for alvor satte gang i transformationen af landenes forsvarsstyrker. Desværre var det en udvikling, der løb løbsk og letsindige politiske beslutninger, eksempelvis nedlæggelse af det danske ubådsvåben og den gradvise udfasning af Standard Flex skibene, blev truffet i lyset af transformationens muligheder for at ændre på

strukturer og budgetter. Og det er endnu et paradoks, at det er en tidligere dansk regeringschef, der nu fra Generalsekretærens kontor i NATO hovedkvarteret bestyrtet må konstatere, at det ikke er gået som det skulle – krise eller ej – og at det land han tidligere styrede, er blandt de nationer, der har skåret hjemme for at yde ude og som fortsat ikke opfylder alliancens målsætninger. Det skulle Fogh have gjort noget ved mens han kunne, ligesom han burde have orienteret Søren Gade og sin finansminister om sin – så at sige slumrende - bekymring.

Formålet med dette indlæg

Dette indlæg vil ikke analysere årsagen til, at der er opstået markante underskud i forsvarets økonomi som konsekvens af politisk besluttede og godkendte operationer, som primært belaster hærens budgetter. Det er der, som nævnt før, ingen grund til – vi kender svaret. Krigens omkostninger i tab af soldaternes liv og førlighed er også smerteligt kendt. Derimod er det næppe særlig kendt, at nedslidning og regulære tab af materiel og forbrug af ammunition løber op i mange hundrede millioner kroner – uden at sådanne omkostninger finansieres fuldt ud, hvad der ellers ville være klædeligt. Men det er heller ikke hensigten at diskutere budgetter og fordelingsnøgler mellem de tre værn. Sådanne emner ville ellers være spændende, men næppe opmuntrende og letforståelig læsning. Derimod vil artiklen beskrive den affarende³ plads for flåden, der nu stævner ind i de næste 500 års historie.

Fra transformation til deformation

Det er før sagt, at den nødvendige omstilling af dansk forsvar, for flådens vedkommende i stedet for transformation, er resulteret i skadelig deformation. Årsagen er, efter forfatterens opfattelse, en ukritisk og planløs udfasning af vigtige kapaciteter uden hensyn til faglige analyser og perspektiver og som alene synes styret af kortsigtet kassetænkning. Det forlyder ellers nok, at det ikke har skortet på advarsler fra sømilitær kyndig side, men sådanne argumenter har altså måtte vige for renlivede politiske hensyn. Den aktuelle mangel på en flådeplan anno 2010 er et udtryk for det fordringsløse perspektiv, der råder for flådens fremtid.

Et studie i resignationer

Når man resignerer, finder man sig i sin skæbne. Det synes at være det lod som de allerfleste i søværnet har valgt, og som personellet dermed deler. Tidligere var det ikke sådan; man vil blandt andet huske viceadmiral Borks kamp for fregatterne. Nogen kunne med rette spørge om søofficererne er blevet frygtssomme? Og er det årsagen til, at man giver afkald på at deltage i den offentlige debat, af frygt for karrieren? Lige glade er de ikke, når man taler med yngre kolleger, men de vil ikke tages

til citat. Måske har de sidste 10 års åreladning efterladt selv de unge i en form for koma? Og samtidig er der yngre kolleger, som slet ikke ser et problem i den stedfundne udvikling. Og pressen efterlades som regel i et vakuum eller afviser helt at give plads for en seriøs debat om forsvarrets indretning. Ingen vil udtale sig på navn, og så er det svært at rejse en debat. I sandhed gådefuldt.

En frygtssom embedsmandskultur

Politiseringen i forsvarrets øverste ledelse og tidligere forsvarsminister Søren Gades manglende opbakning af sine militære chefer, kan have medført, at officererne har udviklet en frygtssom og i mange henseender misforstået embedsmandskultur, hvor man tilpasser råd og vejledning til det politikerne ``nok`` gerne vil høre. Udfasningen af Standard Flex enhederne kan være udtryk for en sådan bekymrende udvikling. De fleste søofficerer er formentligt enige i, at der i korpset bør findes en så høj grad af integritet, at der er grænse for, hvad man vil være med til. Men hvis ikke de højeste chefer siger fra, så er det ikke troværdigt, når chefer eller andre kolleger længere nede i systemet siger fra. Indimellem opleves det på den måde, at yngre officerer undsiges fra højere sted, eller sågar får mundkurv på – og det er ikke godt og befordrende for ytringsfriheden.

Den usikre fremtid

For 13 år siden tog Forsvarskommissionen (FK1997) i sin glimrende rådgivning højde for en usikker fremtid på følgende måde. FK1997 fastslog, samtidig med omtalen af de strukturelle forskydninger, at dette skulle ske... *”samtidig med, at de nødvendige kapaciteter til brug for løsning af opgaver i nærområdet, og herunder også til opretholdelse af den direkte sikkerhed er til stede eller kan etableres rettidigt”*. Den sidste bemærkning blev aldrig omsat i konkrete planer og handlinger, og blandt andet derfor har søværnets struktur nu mistet balancen og står ultimo 2010 blottet for kampenheder, der kan deltage i *”løsning af opgaver i nærområdet, og herunder også til opretholdelse af den direkte sikkerhed”*. Samtidig anbefalede kommissionen... *”at kapaciteterne er til stede eller kan etableres rettidigt”*. Det fremgik endvidere, at ... *”strukturen tillige må gøres så robust, at den også vil være egnet ved fremtidige ændringer i det sikkerhedspolitiske miljø”*.

Ingen af disse kloge anvisninger er udmøntet i praksis især for flådens vedkommende – tværtimod - og med udfasningen af Standard Flex enhederne uden erstatning er Danmarks betydning som flådenation igen reduceret. Til trods for besindige anvisninger fra de forskellige forsvarskommissioner kan det ultimo 2010 konstateres, at vores flådestruktur

Glenten går nordpå i Storebælt for sidste gang, som så ofte før, i snasket vejr. Vibens slæbesonar (finnerne) i agterste containerposition ses i venstre side af fotografiet. Foto: Forfatteren.

(forsvaret generelt) på ingen måde er så robust som kommissionernes ret præcise anvisninger kunne give god grund til.

Exit Standard Flex med flere...

``Den af Forsvarschefen foreslåede udfasning af alle standardflex-fartøjer gennemføres ved udgangen af 2010``. Denne kortfattede tekst er dateret 22. juni 2010 og er et citat fra forsvarsministeriets såkaldte ``Implementeringsnotat``. Sø-Lieutenant-Selskabet rettede i den anledning en sjælden henvendelse til de folkevalgte, ministeren og forsvarschefen, men fik ingen respons eller reaktion på henvendelsen. Implementeringsnotatet beskriver, hvorledes Forsvarsforliget 2010-2014 gennemføres i forligsperioden. Læseren kan med rette spørge, om der er et gran af ``vasken hænder``, når politikerne angiveligt – og som en undtagelse – i notatet fra forsvarsministeriet specifikt anfører hvem, der svinger blodøksen? Og læseren ville sikkert også gerne orienteres om, i hvilket omfang der foreligger analyser, som dækker det samlede spektrum af konsekvenser ved den bemeldte beslutning, foreslået af Forsvarschefen. Den korte version er efter forfatterens opfattelse, at de økonomiske over-

vejelser taler for, resten taler imod. Om der vaskes hænder på Slotsholmen er op til læseren selv at bedømme.

En Kafkask oplevelse

Den 7. oktober 2010 klokken 1030 strøg alle otte Standard Flex 300 enheder kommando. En af disse, "Havkatten", fortsætter dog frem til oktober 2011 som MCM test platform. Det blev markeret ved parader på Flådestationerne i Korsør og Frederikshavn. I Korsør skete det til tonerne fra et veltrimmet og velspillende Tamburkorps, der fremførte trøsterige melodier. Men, oplevelsen af at se besætningerne stryge kommando i fuldt moderne skibe, som vi har brug for, var næsten Kafkask⁴ og det kan konstateres, at til trods for gode argumenter og råd fra anden side om at bevare skibene, så blev det som forsvarschefen havde foreslået. Om ikke andet kan man glæde sig over, at ansvaret for denne beslutning i det mindste er klart placeret. Resten er til at græmme sig over.

Det er en skandale

I Søværnsplan 1985–1994 blev det fastslået, at en løsning med en traditionel struktur, af økonomiske årsager ville medføre, at antallet af enheder typevis måtte reduceres. Det fremgik endvidere, at indførelsen af en

Stemmingsbillede fra Viben, klargøring til den sidste sejlads 27. oktober 2010, navigatøren forbereder sig. Bemærk det topmoderne elektroniske udstyr og det tidløse danske maritime design. Foto: Forfatteren.

anden typestruktur, hvor en standardtype på ca. 300 tons kunne fungere fleksibelt i forskellige enhedsroller, var mulig. Den nye struktur ville ikke være tilstrækkelig for opgaveløsningen, men dog muliggøre et større indsatsberedskab end den traditionelle struktur på samme uændrede budget og dermed være et rimeligt godt grundlag for videre udbygning til en effektiv flådestruktur. Den kommende udvikling af flåden blev på denne baggrund anbefalet gennemført ved etablering af en FLEX-struktur omfattende 14 -16 skibe af Flyvefisken-klassen. Ved kommandostrygningen havde P562 kun 16 år i operativ tjeneste bag sig. Normal levetiden for orlogsfartøjer ligger anslået på mellem 20-25 år. Det er efter forfatterens opfattelse en skandale at udfase så nye skibe og en decideret hån mod skatteyderne, der har finansieret skibene.

Flåden anno 1988

Omkring afslutningen af den kolde krig bestod Flåden af relativt mange mindre enheder og færre større enheder, der i parentes bemærket i forhold til andre flåders skibe, var meget små. Opbygningen af de 14⁵ SF 300 enheder med tilhørende modulsystemer var siden 1982 sat i fuld gang, idet koncepten pegede på muligheden for at erstatte ni bevogt-

P551 "Hajen" under gang, et studie i kampkraft. Foto: Søværnet

ningsfartøjer af Daphne klassen, seks torpedobåde af Søløven-klassen og otte ministrygere af Sund-klassen med en ny, men fleksibelt indrettet skibstype. Evnen til minerydning ville i denne sammenhæng blive moderniseret og generelt blev der ved SF 300 programmet tilført ganske betydelig kampkraft og operativ fleksibilitet, idet projektet blandt andet omfattede moduler til i alt 10 svært bevæbnede SF 300 kampenheder. Man kan i den sammenhæng glæde sig over, at pågældende våbenmoduler nu i et vist omfang genanvendes i støtteskibene og de kommende fregatter.

Resultatet af den imponerende og innovative udvikling, som Søværnets Materielkommando sammen med dansk industri stod for, var anskaffelse af i alt 14 enheder til erstatning af de 23 ældre enheder. Koncepten vakte gennem årene berettiget opmærksomhed og blandt andre viste US Navy og Coast Guard, den canadiske flåde samt den japanske flåde, og ikke mindst interessant, også Folkerepublikken Kinas flåde, interesse for programmet. Det er i sandhed enestående.

Omkring december 1988 så flåden således ud:

Flådens silhuettavle 1988, egentlige krigsskibe. Kilde: Søværnet.

Minevåbnet var intakt med fire store minelæggere og to mindre kabelminelæggere, ligesom ubådsvåbnet havde en tilfredsstillende numerisk størrelse. De fire ældre inspektionsskibe af Hvidbjørnen – klassen stod for erstatning af fire nye enheder af Triton-klassen. To fregatter af Peter Skram-klassen stod for skud i en politisk orienteret kamp, der ikke just var belastet af faglighed, og der var i 1988 bestemt ingen planer om bygning af nye fregatter. Tre mindre korvetter af Niels Juel-klassen skulle dermed løse opgaver, som i realiteten krævede langt større skibe. Men sammen med minelæggerne, de ti Willemoes missilenheder og ”kampflex’erne” rådede flåden fremadrettet mod forliget i 2000 over en bety-

delig kapacitet til kystnære operationer og evnen til varsling var til stede med mulighed for at indsætte skibe og fly i koordinerede, fremskudte operationer, ikke blot i hjemlige farvande, men også i international sammenhæng. Samarbejdet med flyvevåbnet var på det tidspunkt glimrende, og de koordinerede operationer gav optimisme og betød synergi mellem de to værn.

Sammenfattende ses det, at flåden kunne løse opgaver i nærområdet (fredstidsopgaver, krisestyringsopgaver og forsvar af nationen i rammen af NATO medlemskabets artikel V opgaver). Og samtidig, med visse begrænsninger, også i international sammenhæng under fjernere himmelstrøg. På den baggrund og ved afslutningen af den kolde krig indledtes transformationen af flåden til de nye globale realiteter. Det er den proces, der i 2010 har fået karakter af en ubetænksom og planløs deformation af en tidligere robust flådestruktur, der nok skulle transformeres, men ikke ødelægges.

Status 2010

I en artikel i Tidsskriftet 2009 fremgik følgende oversigt, der med en række nøgletal til og med 2009 viser udviklingen. Yderst til højre er tilføjet facit efter den seneste udvikling ultimo 2010.

	1988	2000	2006	2009	2010
Antal egentlige krigsskibe	50	30	14	15	(2) ⁶
Fredsstyrken inkl. civilt ansatte ca.	6800	5900	4500	3600	3000

Status så i 2009 ud til at vise en positiv tendens siden 2006 med tilgangen af de to kommandoskibe, Men med den overraskende udfasning af de 3 korvetter 2009 og den seneste beslutning om at udfase samtlige Standard Flex fartøjer, ændredes billedet totalt. Kilde: Forfatteren på baggrund af søværnets silhuettavler samt data fra bemærkninger til diverse finanslove og den seneste udvikling.

Status er, at Søværnet gennem de seneste 10-15 år styrkemæssigt er blevet udhulet i en grad, så et robust nationalt maritimt forsvar ikke længere er til rådighed og derfor stort set er utopi år 2010. Især tidligere Forsvarsminister Søren Gade udpeges af mange som den egentlige arkitekt bag denne udvikling, der har deformeret dansk forsvar og specifikt ødelagt søværnets sammenhængskraft. Ministeren nåede, inden han valgte at trække sig tilbage, at indgå hvad han selv sangvinsk betegnede, som det bredeste forlig nogensinde.

Desværre er bemeldte forlig samtidig et enestående eksempel på indholdsløs politik – der står ganske enkelt ikke noget forpligtende i teksten, bortset fra de afsnit, der omhandler reduktion af styrkemål. Forliget er kort og godt perspektivløst.

Nu er der styr på forsvarets økonomi⁷.

I 2010 hænger forsvarets økonomi i laser, men der er måske nok styr på laserne. Årsagen til den aktuelle situation er, at de folkevalgte ikke vil finansiere deres eget ambitionsniveau og den førte politik. Det har betydet en høj pris, især for søværnet og flyvevåbnet. Men også hærens kampafgørende kapaciteter er eroderet. Dansk forsvar har anno 2010 fået karakter af et mindre ekspeditionskorps med bidrag fra tre værn, men uden nogen egentlig operativ sammenhængskraft, synergi eller egentligt robust forsvarspotentiale. Der kan optimistisk set måske holdes mellem 1000 - 1500 m/k ude i internationale operationer, men det kniber og koster 21 milliarder kroner om året.

Siden år 2000 er søværnet reduceret med fem ubåde, seks minelæggere, ti torpedomissilbåde, to tankskibe og en Land Mobil Base med to integrerede mobile Harpoon Missilbatterier. I Nordatlanten er to Grønlandskuttere udgået. Hertil skal lægges de i 2009 udfasede⁸ tre korvetter af Niels Juel-klassen og senest i 2010 er udfasning af alle (otte ud af oprindeligt 14) Standard Flex fartøjer beordret. Samtidig nedlægges statens tre isbrydere og det er uvist hvornår de to store miljøfartøjer erstattes. På plussiden ses to støtteskibe og to inspektionsfartøjer til Nordatlanten samt aktuelt bygning af tre fregatter samt Diana-klassens seks enheder, der afløser de tidligere orlogskuttere. Hertil kommer justering af et antal mindre enheder.

Det kan objektivt konstateres, at der de seneste ti år er nedlagt, flyttet og sammenlagt strukturer, udfaset kampfly, luftforsvarsmissiler, ubåde, kampvogne, korvetter, standardflex-fartøjer, isbrydere mv.- især for at finansiere udgifter til krigen i Afghanistan eller andre internationale opgaver. Mange såkaldte rationaliseringer, sammenlægninger, driftseffektiviseringer og andre managementtiltag er samtidig gennemført.

Forsvarspolitisk kannibalisme

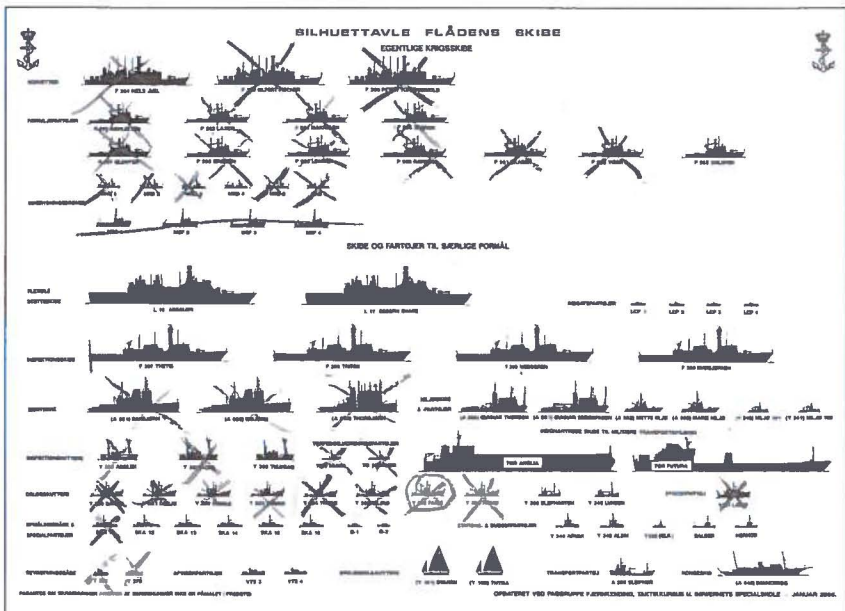
Den aktuelle situation er opstået, uanset at der aldrig før har været så store bevillinger til forsvaret, der alligevel så at sige må spise sig selv op indefra. Det er en uværdig form for forsvarspolitisk kannibalisme. Robert Storm Pedersens satiriske tegning af hunden, der får serveret sin egen hale, springer i hu, og man fristes igen til at spørge: Hvor bliver pengene af? Og man skal bemærke, at hunden altså kun har én hale. Men

måske er tegningen, hvor dåren sidder på den gren, han selv er ved at save over, endnu mere rammende. Hvor er effekten af alle sammenlægninger, rationaliseringer, effektiviseringer, værnsfælles optimeringer og omlægninger med videre blevet af?

"Viben"s regnskab

Den følgende silhuet-tavle stammer fra P 562 "Viben", hvor besætningen har holdt regnskab med flådens deformation. De mange afkrydsninger taler for sig selv og tegner en karikatur af en tidligere vel afbalance-ret flådestruktur. Tavlens silhuetter stammer fra 2005, afkrydsningen er afsluttet den 7. oktober 2010. P563 "Søløven" overlever i en ombygget rolle som dykkerskib, men uden operative muligheder i en sømilitær sammenhæng. At "Thor Anglia" og "Thor Futura" medtages og anføres på en tavle over flådens skibe kan ikke forklares sagligt – de er begge civile skibe indchartret under det såkaldte ARK-projekt og er ikke orlogsskibe. Måske er årsagen, at de fylder godt og løser mange opgaver. ARK-projektet⁹ er i øvrigt smart tænkt og tjener formålet.

Her følger "Viben"s tavle.

Tavlen viser udviklingen fra 2005 til 2010, og siger mere end mange ord.

Forsvarsaftalen 2010 - 2014

I juni 2009 indgik Venstre, Socialdemokraterne, Dansk Folkeparti, Socialistisk Folkeparti, Det Konservative Folkeparti, Radikale Venstre og Liberal Alliance en politisk aftale om forsvaret. Aftalen benævnes Forsvarsforlig 2010–2014. Resultatet for flådens vedkommende fremgår af ”Viben”s tavle for så vidt angår de fastlagte reduktioner. Besætningen har lakonisk fulgt udviklingen og systematisk krydset de skibe af, som politikerne på forsvarschefens anbefaling har besluttet, der ikke længere er brug for. I 500 året for flådens oprindelse kan det konstateres, at der næppe nogen sinde har været færre skibe til rådighed. Det er ikke nødvendigt at dvæle ved den effekt som tavlens fortælling måtte have på personellet ud over at konstatere, at den langt fra kan være opmuntrende og befordrende for fastholdelse og motivering.

Forligsfakta

På den anden side får forsvaret med Forsvarsforlig 2010-2014 en årlig merbevilling på 700 mio. kr., hvoraf 205 mio. kr. er en varig forhøjelse, mens 395 mio. kr. er til engangsudgifter til bl.a. ekstraordinær opfyldning af ammunitionslagre (hæren) mv. De sidste 100 mio. kr. årligt er en såkaldt sikkerhedspulje, der er placeret på finanslovens § 35. Alligevel ser Forsvarschefen det nødvendigt at anbefale udfasning af de sidste 8 Standard Flex enheder for at opnå en beskeden besparelse på driften. Men der er styr på økonomien!

Objektivt indeholder forliget en række nye kapacitetsreduktioner og nedlæggelser, der rammer alle tre værn. Eksempelvis reduceres antal kampfly, kampvogne og ikke mindst udfases otte standardflex-fartøjer. Herudover pålægges forsvaret i forligsperioden en årsværkseffektivisering på ca. 5 %, effektivisering af området ”øvrige drift” på op til 18 % samt en række andre effektiviseringer og rationaliseringer. Dette skal ses på baggrund af Forsvarskommandoens årsprogram 2010, hvoraf det fremgår, at der påregnes anvendt ca. 1,5 mia. kr. i merudgifter til internationale operationer i år. Det budgetterede gennemsnitlige forbrug er i forsvarets forslag opgjort til 21.144 mio. kr. årligt mod en gennemsnitlig årlig finanslovsbevilling på 20.790 mio. kr. Men der er styr på økonomien!

Forsvarskommissionen af 2008

Den seneste forsvarskommission (FK 2008) konkluderede blandt andet. *”at der som følge af styrkelsen af den operative kapacitet, konkret i 2009 vil være sket en fordobling i forsvarets strukturelle evne til gennemførelse af internationale operationer”*. Ultimo 2010 og med ovenstående

oversigt in mente er dette udsagn mildest talt misvisende for søværnets vedkommende og der er tale om en komplet ændret situation.

Om den aktuelle situation skriver FK 2008 endvidere,... `` at Forsvaret, som en konsekvens af det øgede råderum¹⁰ til at føre en aktivistisk udenrigspolitik, gennem de seneste 15- 20 år har gennemgået en forvandling fra et territorialforsvar baseret på mobiliseringsenheder til et moderne forsvar baseret på fleksible, deployerbare kapaciteter, der globalt kan indsættes i operationer i det fulde spektrum af opgaver under stort set alle forhold. Særligt perioden fra 2005 og frem har været kendetegnet ved gennemførelsen af en omfattende omlægning af forsvaret, med opbygning af en helt ny og tidssvarende struktur, hvor der skal være en direkte sammenhæng mellem forsvarets opgaver og de enheder, forsvaret råder over. `` Men er det nu også rigtigt?

For søværnet betyder denne omlægning, at der i 2010 og de kommende tre – fire år kan deployeres et enkelt skib af Absalon-klassen og måske periodevis én Thetis-klasse, resten er udfaset, og fregatterne er næppe operative før 2013-2014. Der findes ingen mindre enheder, der periodevis kan erstatte de store enheder, med mindre man trækker skibe hjem fra de arktiske farvande. Der vil derfor blive drevet rovdrift på de få skibe flåden råder over, besætningerne vil begynde at brokke sig over de mange perioder væk fra hjemlige farvande, og materiellet vil nedslides uforholdsmæssigt hurtigt, mens vigtige kerneopgaver må vige.

Operative opgaver

Som følge af udfasningen af de tre korvetter og de sidste otte Standard Flex fartøjer bliver søværnet i nogen grad en »enten eller» kapacitet og ikke det ``både - og forsvar`` som var forudset af FK1998. Forsvarschefen har udtalt, at de internationalt udsendte enheder skal være mentalt (og dermed også reelt) forberedt og trænet til at imødegå en væbnet konflikt eller angreb i operationsområdet. Vi kan fremover blive nødt til at sende fregatter / støtteskibe til operationer, som vi hidtil – naturligvis afhængig af opgaven - har kunnet løse langt billigere med Standard Flex enheder. Alternativet er naturligvis, ikke at sende et bidrag, men det er der vist ingen politisk interesse for som landet ligger nu. Det strider ganske enkelt mod alle politiske udsagn om en aktivistisk udenrigs- og sikkerhedspolitik.

Korvetter og Standard Flex kompetencer

Korvetter og Standard Flex enhederne har haft en meget bred opgave portefølje omfattende deltagelse i NATO flådeøvelser og internationale opgaver¹¹, rutinemæssig efterretningsindhentning til støtte for opbyg-

ning af normalbilledet i Østersøen, farvandspatroljer, søredning, miljøopgaver, søopmåling, skoleskibsopgaver, maritim tilstedeværelse og suverænitetshævdelse, særlig hjælp til Politiet og SKAT (for eksempel IOC og KLIMA topmøderne) og senest som del af kongedelingen i forbindelse med Kronprinsesse Victorias bryllup i Stockholm. Blot for at nævne de sidste par års mange forskellige opgaver.

I fremtiden vil flåden ikke kunne løse sådanne opgaver med samme effektivitet, robusthed og relative beskedne økonomiske konsekvenser. Paradoksalt nok er opgaverne stadig aktuelle og vil være det fremover, men vi har ikke skibene længere til trods for hvad den siddende forsvarsminister skriver i dagspressen. Under overskriften "Vi har skibene" fortæller forsvarsminister Gitte Lillelund Bech (V) medio 2010 på Berlingskes debatside, at en læser ikke behøver at være bekymret over, at 8 Standard Flex fartøjer nedlægges. Vi har nyere skibe – den såkaldte Diana-klasse – som kan operere herhjemme, fortæller ministeren beroligende, og det lyder som om Diana-klassens seks enheder kan løse de samme opgaver som otte Flex-skibe. Det kan de bare ikke! Et indlæg i samme avis fra forfatteren rettet mod denne udmelding fra ministeren, kom der aldrig svar på.

Følgende tabeloversigt viser udviklingen 1987-2010.

Flådens sammensætning over perioden 1987 fremskrevet til 2014				
Betegnelse	1987	Primo 2009	Ultimo 2010	Fremskrevne kapaciteter 2014
Kampskibselement	2 Peder Skram-kl fregatter 3 Niels Juel-kl korvetter 6 Søløven-kl torpedobåde 10 Willemoes-kl torpedomissilbåde	3 korvetter Niels Juel -kl 4 SF 300 i kamprollen	Ingen kapacitet	3 Fregatter
Mineskibselement	4 minelæggere af Falster-kl 2 minelæggere af Lindormen-kl	Ingen kapacitet	Ingen kapacitet	Ingen kapacitet

LILLE FLÅDE ... HVAD NU?

Minerydnings- element	3 minestrygere af Sund-kl	4 SF 300 i minerydnings- rollen med dro- ner	Begrænset kapacitet	Nyt koncept omfatter orga- nisk MCM kapacitet
Undervands- bådselement	5 undervandsbå- de	Ingen kapacitet	Ingen kapacitet	Ingen kapacitet
Inspektions og overvågningse- lement	5 inspektions- skibe 8 orlogskuttere 8 bevogtnings- fartøjer 3 Grønlands- kuttere	4 inspektions- skibe, Thetis-kl 2 inspektions- skibe, Knud-kl 1 Grønlands- kutter 4 (6) Diana-kl patuljefartøjer	4 inspektions- skibe, Thetis-kl 2 inspektions- skibe, Knud-kl 1 Grønlands- kutter 6 Diana-kl patuljefartøjer	4 inspektions- skibe, Thetis-kl 2 inspektions- skibe, Knud-kl 1 Grønlands- kutter 6 Diana-kl patuljefartøjer
Depotskibe, tankskibe	2 tankskibe	Ingen kapacitet	Ingen kapacitet	Ingen kapacitet
Hjælpeskibse- lement, trans- portfartøj, isbrydere og miljøfartøjer	1 mindre trans- port fartøj 4 isbrydere	1 mindre trans- port fartøj 3 isbrydere 2 mellemstore miljøfartøjer 5 mindre miljøfartøjer	1 mindre trans- port fartøj 3 Isbrydere udfases 2 mellemstore miljøfartøjer 5 mindre miljøfartøjer	1 mindre trans- port fartøj 2 mellemstore miljøfartøjer 5 mindre miljøfartøjer
Kommando- kontrol element	MOBA OPS	2 kommandos- kibe, Absalon-kl med alsidige kapaciteter 1 Taktisk stab (Task Group Commander niveau)	2 kommando- skibe, Absalon- kl med alsidige kapaciteter 1 Taktisk stab (Task Group Commander niveau)	2 kommandos- kibe, Absalon-kl med alsidige kapaciteter 1 Taktisk stab (Task Group Commander niveau)
Flådehelikop- ter element	8 Lynx	8 Lynx	8 Lynx	Ny type ej bestemt, Antal ej bestemt.

Kilde: Søværnets silhuettavler og forfatterens notater.

Flådepolitik og maritim styrke

I international sammenhæng taler man ofte om de forskellige orlogsflåder, som henholdsvis 1., 2., og 3. rangs flåder. En sådan vurdering skal naturligvis også ses i perspektiv af pågældende nationers størrelse, befolkning, geografi, maritime interesser og opgaver. Selv om en mindre nations flåde kan være underlegen, kan den godt være en 1. rangs flåde. Her kommer forhold som alsidighed, uddannelse, logistik, beredskab og reservemateriel ind som styrende faktorer.

Når vi ser på den danske orlogsflåde i det seneste århundrede, har den nok aldrig kunnet bedømmes som en 1. rangs flåde. Dette til trods for, at flåden under 1. verdenskrig og under den kolde krig, i en årrække var af høj kvalitet og med betydelig alsidighed, og at den i pågældende perioder løste pålagte opgaver på glimrende vis. Den norske flåde er derimod, efter forfatterens opfattelse, i dag at bedømme som en 2. rangs flåde, der har en robust og solid struktur, fordelt på henholdsvis en "Coast Guard" med betydelige ressourcer og en egentlig flåde med tilsvarende moderne og alsidige potentialer, der er under fortsat udvikling. Samlet har det norske Sjøforsvar, til forskel for den danske flåde, bevaret alsidigheden og har stadig slagkraften og høj mobilitet som kendetegn.

I modsætning hertil har de seneste 10-15 års dansk forsvarspolitik betydet en omfattende reduktion af den danske orlogsflåde, både hvad angår størrelse, alsidighed og reservepotentiale, der er kriterier for at bedømme i hvilken "rangklasse" vi fremover kan placeres i. Trods bygning af nye større enheder, kan flåden aktuelt ikke bedømmes til andet end en 3. rangs flåde, som ikke kan måle sig med vore naboer, allierede eller for den sags skyld globale med- og modspillere. Dertil er tab af størrelse, alsidighed, uddannelsesmuligheder og reservepotentiale for omfattende og det er et tab de tre nye fregatter langt fra kan rette op på.

Denne situation er absurd al den stund, at landets økonomi og velstand og ikke mindst sikkerhed er afhængig af vores evne til at betrygge vore maritime interesser og aktiviteter. Men evnen til at mønstre et alsidigt og robust maritimt forsvar af vores hjemlige farvande eksisterer ikke mere, og vi kan kun udsende et enkelt eller periodevis måske ganske få skibe. En ændring af denne situation vil i værste fald tage årtier og der findes ingen planer herfor.

Et skræk-scenarie anno 2010

Havet omkring Danmark, de danske stræder, Østersøen og tilstødende farvande, befares af international skibsfart og indeholder meget af det som, hvis det blev angrebet og ødelagt, ville kunne sætte samfundet i stå.

Det gælder den skibsfart, som dagligt passerer vore stræder eller anløber vore havne for import og eksport af livsnødvendige varer. Det gælder også de mange installationer, der udnytter ressourcer på eller under havoverfladen. Især energi er her i fokus. Hertil kommer det unikke system af broer og færger, som binder landet sammen. Denne skibsfart og pågældende installationer er i dag stort set uden nationale sømilitære forsvarsmidler. Skibsfarten vil kunne stoppes og installationerne ødelægges, ikke alene ved regulære militære angreb, men også ved indsats af specialstyrker eller terrorgrupper. Sådanne mål og installationer vil kunne angribes af terrorister, der ankommer til området som søfarende under dække af lovlig skibsfart. En sådan forud planlagt og energisk gennemført aktion vil i løbet af få dage kunne forårsage uoprettelige ødelæggelser og tab. Fordækt minering vil ikke kunne imødegås, fordi flådens MCM potentiale er tvivlsomt efter udfasningen af Standard Flex enhederne. For tyve år siden havde det danske søværn midler til at afskrække eller imødegå sådanne angreb, men i dag har vi ikke noget tilsvarende. Der er derfor behov for en analyse af disse forhold og de nødvendige penge til nybygning af tabte kapaciteter, som kan afskrække eller forhindre den slags angreb, må prioriteres de kommende år. Her er der i sandhed igen brug for innovation, motivation og ikke mindst politisk forståelse.

Hvad siger en yngre officerer?

Her følger en yngre skibschefs syn på den aktuelle situation og de kommende udfordringer. Navnet er redaktøren bekendt.

Om fremtiden

I min optik medfører nedlukningen af Flyvefisken-klassen (FLYV-KL), at søværnet bliver nødt til at »genopfinde« sig selv, eller sagt på en anden måde: »Vi skal i de kommende 10 år omkalfatre flåden«. Konsekvensen af nedlukningen af 4 operative - samt 4 nøgle enheder af FLYV-kl, med en samlet bemanning på ca. 135 mand m/k, er efter min opfattelse, at vi nu må påbegynde en transformation fra småskibs-flåde til storskibs-flåde, idet vi nødvendigvis må lave væsentligt om på den måde vi driver søværnets logistik, operationer, øvelser, uddannelse, samt ikke mindst tilrettelægger en tilfredsstillende personlig udvikling af vores medarbejdere, særligt hos mellemledere og officerer.

Om logistik

Søværnets Operative Logistiske centre (OPLOG) i Korsør og Frederikshavn er i dag dimensioneret til at kunne udsende to teams af 20 mand til støtte for FLYV-kl operationer. Dette behov forsvinder i sagens natur med udfasningen af skibsklassen. De foreløbige erfaringer fra ABSL-kl

operationer i Adenbugten tyder på, at der kun periodevis er behov for at bemande og udstationere et Nationalt Støtteelement (NSE). Bemanningen af et NSE er som regel på 3-5 personer, og afhængig af operationsområdet og de lokale forhold. Søværnet opretter netop nu et decideret kursus for operativ logistik, der både henvender sig til logistikofficererne om bord samt i land. Som et kuriosum kan nævnes, at forsvarrets turbineværksted er placeret i Korsør. Efter 7. oktober råder flåden ikke længere over gasturbiner, så mon ikke det på sigt vil være hensigtsmæssigt at flytte værkstedet til en flyvestation i Jylland?

Om øvelser

DANEX 2010 blev muligvis den sidste af sin slags. Med udfasningen af FLYV-kl, bliver man nødt til at udvikle en ny øvelsescyklus for enheder i NATO beredskab, der i høj grad baserer sig på deltagelse i internationale øvelser. Hjemlige øvelser vil i de kommende år kun have deltagelse af meget få danske egentlige krigsskibe. Handlingsprogrammet for 2011 afspejler allerede denne virkelighed, idet en af udfordringerne bliver at bevare det operative stade for fregatbesætningerne, da antallet af sejlen-
de enheder er begrænset til ABSL og ESSN indtil IVER-kl bliver fuldt operativ fra 2012 og fremefter.

Om uddannelse og personlig udvikling

Medarbejderne er vores vigtigste ressource! Udviklingen af en topmoderne flåde, der kan løse komplicerede krisestyringsopgaver under fjern himmelstrøg med noget af det mest moderne udstyr, der findes i verden, kræver veluddannede medarbejdere. Søværnet råder i dag over mange dygtige og erfarne medarbejdere på alle niveauer. Det skal vi forsøge at fastholde og udvikle i retning af ovenstående mission (min egen omskrivning af søværnets mission »Søværnet sikrer Danmarks interesser fra havet - med magt om nødvendigt«).

Med udfasningen af FLYV-kl er der kommet ubalance i muligheden for personlig udvikling fra Marinekonstabel til Seniorsergent. Vi kan populært sagt ikke tilbyde »verdens dygtigste« Marinekonstabel at blive uddannet på sergentskolen og efterfølgende komme tilbage til de sejlen-
de enheder, da der ikke er stillinger til ham før han bliver OS eller SSG. Vi risikerer altså at miste mange års erfaring og ekspertise i skibene, når vi uddanner personellet. Det er uholdbart, og bidrager i min optik ikke til målsætningen i FOKUS (=Forsvarets Kompetence Udviklingssystem).

For officererne er der en helt anden og meget ubehagelig virkelighed og fremtid. P.t. går der en masse dygtige kadetter på SOS, som vi med ret

stor sandsynlighed ikke vil kunne tilbyde sejlene tjeneste efter udnævnelsen. I værste fald har vi postet en skibsføreruddannelse i nogle medarbejdere, der aldrig kommer til at stå på broen af et af flådens skibe! Antallet af uddannelsespladser i flådens tilbageværende skibe er langt mindre end behovet på baggrund af SOS aktuelle indtag af kadetter. Og det må gøre indtryk på alle, at vi bl.a. benytter Samsøfærgen som skole-skib i disse år!

Udvælgelsen af kommende fregatchefer vil om ca. 15 år ikke længere kunne baseres på de erfaringer den måske egnede officer har opnået fra tidligere sejlene tjeneste som chef i taktiske enheder (som ex. WILM/FLEX)¹². Udvælgelsen af fregatchefer er derfor på sigt nødt til at basere sig på andre parametre.

Problemet er først og fremmest de manglende muligheder for at give unge officerer og befalingsmænd udfordrende kommandoer, som kan udvikle dem og give dem grundlag for et godt virke på højere niveauer senere i deres tjenesteforløb. Især muligheden for at uddanne og forme unge officerer som skibschefer er omtrent forsvundet.

Om Ubådene

Det centrale sømilitære problem er tabet af ubådene og minerydningskapaciteten, som nu søges reddet på målstregen ved at søsætte et nyt koncept, som ingen kender og som ingen derfor kan have tillid til – endnu.

Min konklusion

Min konklusion er, at den militære anbefaling og politiske beslutning om at lukke FLYV-kl medfører en pludselig og voldsom ubalance i flåden inden for de væsentlige områder, jeg har anført herover. Jeg håber (og tror) naturligvis at søværnet kommer godt igennem denne transformation, som jeg selv vil være en del af. De rejste problematikker er ikke nødvendigvis fyldestgørende for de problemstillinger, der skal håndteres nu og fremover, men udtryk for nogle af de umiddelbare tanker jeg har gjort mig.

Jeg mener personligt at lukningen af FLYV-kl er udtryk for kassetænkning og derfor meget kortsigtet. Konsekvenserne kan p.t. umuligt fuldt ud overskues, og vil med stor sandsynlighed fortrydes bittert inden længe.

Det eneste jeg kan glæde mig over er, at jeg selv nåede at opleve denne helt særegne tjeneste i søværnet. Desværre går der allerede i dag man-

ge håbefulde chefer rundt og ærgrer sig over, at døren smækkede foran dem!

Fremtidens opgaver

Grundet Danmarks geografiske placering og udstrækningen af Rigsfællesskabet vil der efter forfatterens opfattelse fortsat være både regionale og globale opgaver for søværnet. De regionale opgaver, som også dækker de nordatlantiske dele af Rigsfællesskabet, omfatter i fredstid suverænitetshåndhævelse og andre myndighedsopgaver, som alle har karakter af permanente opgaver. Hertil kommer opgaver i tilfælde af krise og krig. Sådanne opgaver vil omfatte skærpet suverænitetshævdelse og i givet fald forsvarsopgaver (Artikel V) med karakter af egentlige krigshandlinger. De globale opgaver omfatter maritim tilstedeværelse, ofte i rammen af koalitioner eller som et NATO bidrag. De vil gang på gang ligge i den del af skalaen som f.eks. aktuelt i 2010 kommer til udtryk i forbindelse med indsatsen mod pirater. Men også egentlige kamphandlinger skal kunne løses. Dette stiller selvsagt krav til kapaciteterne, herunder uddannelse, teknologi, udholdenhed og ikke mindst logistik.

I givet fald skal de globalt indsatte styrker kunne hjemkaldes og indgå i løsning af de regionale opgaver. Tilsvarende vil det være hensigtsmæssigt, gennem bygning af et antal hurtige kystkorvetter, i fredstid at kunne udsende sådanne mindre enheder til aflastning eller som supplement til fregatter og kommandoskibe. Sådanne kystkorvetter bør bygges således, at det nye, organisk placerede minerydningskoncept, kan operere fra sådanne skibsplatforme.

De nuværende internationale forpligtelser binder i høj grad flådens aktuelle kapaciteter og ressourcer, hvilket betyder, at de ikke umiddelbart er til rådighed lokalt. Udfasningen af Standard Flex skibene sammenholdt med Diana-klassens begrænsede operative egenskaber betyder samtidig, at søværnet ikke længere vil råde over en robust pulje af skibe, der med tilstrækkelig våbenmagt ultimativt kan forsvare dansk territorium, ligesom der ikke længere vil kunne udsendes bidrag til internationale opgaver bestående af mindre, økonomiske enheder. Derfor er Anders Fogh Rasmussens bekymring i særlig grad velbegrundet, for så vidt angår flådens tilstand.

Epilog

Et troværdigt dansk forsvar i rammen af NATO bør omfatte robuste enheder fra alle tre værn, som enkeltvis eller i en joint kontekst, kan indsættes til løsning af regionale såvel som globale opgaver. Løsning af globale opgaver må ikke forskertse evnen til den ultimative opgave, som er at forsvare nationen. Forsvarets struktur må aldrig udvikles på baggrund

af selvvalgte, ofte fortrinsvis politisk belejlige, bekvemme og kortsigtede – ofte økonomisk motiverede - forudsætninger, men skal altid tage højde for den permanente tilstedeværelse af usikkerhed og bevidstheden om, at det historisk aldrig er gået som vi troede.

Hvis søværnet stadig skal kunne være et effektivt og fleksibelt instrument for regering og folketing, er det væsentligt at retablere balancen i flåden, og derved sikre at de operative opgaver kan løses *hjemme såvel som ude!*.

Noter

1. Anders Fogh Rasmussen, Berlingske Tidende den 10. oktober 2010.
2. 1,4% af brutto nationalproduktet.
3. Afførende plads: Det navigatoriske punkt, hvorfra et skib udgår.
4. **kafkask**, (efter den tjekkiske forfatter *Franz Kafka* (1883-1924)), om en situation, stemning mv. absurd på en skræmmende måde; mareridsagtig.
5. Fra Søværnet blev der peget på et antal omfattende i alt 16 enheder.
6. Om end Absalon-klassen ikke figurerer som egentlige krigsskibe, medtages de på grund af den aktuelle bevæbning.
7. Bent Fabricius, formand for HOD, Danske Officerer nr. 8 oktober 2010.
8. Beslutningen herom var søværnets egen og uforståelig for de fleste i flåden.
9. Et dansk projekt udtænkt af innovative søofficerer. Det sikrer, at NATO råder over ``Heavy Sea-Lift`` kapacitet. Styres fra Søværnets Operative Kommando i Århus.
10. For flådens vedkommende er råderummet vanskeligt at få øje på.
11. Eskorte i Gibraltarstrædet, patruljer ud for Libanon, i Adriaterhavet, Caribien, deltagelse i krig mod Irak, piratjagt ved Afrika, minerydning i Østersøen, de danske stræder, langs Norges kyst, i den Engelske Kanal og i Adriaterhavet,
12. Willemoes / Standard Flex

FREGATTEN PEDER SKRAM

Fra koldkriger til varm historiefortæller

*Af Direktør Stig DeGeer
næstformand i Fonden Peder Skram*

Flådens tidligere flagskib, kendt fra missiluheldet ved Sjællands Odde i 1982, er nu forvandlet fra at være et politisk omdiskuteret krisestyringsinstrument under den kolde krig, til at være museumsskib, permanent placeret på Holmen. Et projekt, der blev påbegyndt for 20 år siden, samtidig med at muren faldt i Berlin, og Warszawapagten gik i opløsning. Redaktionen har bedt Direktør Stig DeGeer, der er projektets ophavsmand, om at fortælle, hvorledes det hele startede.

Fregatterne udfases

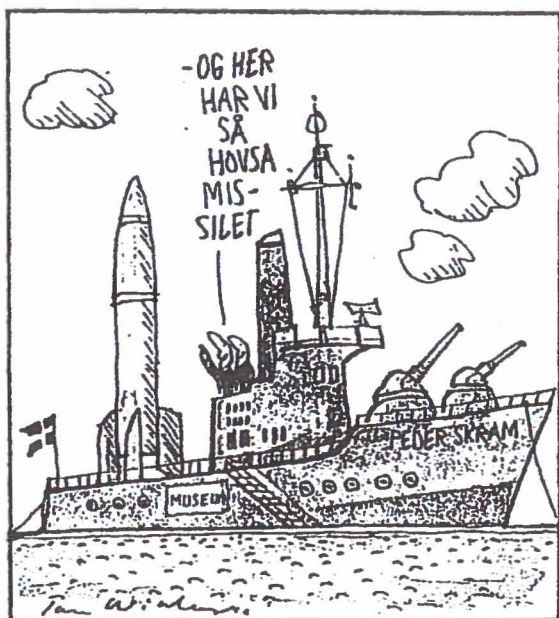
Den 4. januar 1988 blev kommandoen strøget på fregatterne *Herluf Trolle* og *Peder Skram* for sidste gang efter adskillige års politisk tovtrækkeri. Ingen, der deltog i kommandostrygningen, kunne forestille sig, at Berlinmuren faldt året efter, og at Warszawapagten blev opløst få år senere. På denne baggrund, var det tvivlsomt, om Søværnet i fremtiden ville få bevilget midler til store kampskibe til afløsning af de to fregatter, idet truslen fra Sovjetunionen og Warszawapagten var forsvunden. Denne spådom skulle alligevel vise sig ikke at gå i opfyldelse, idet Søværnet nu er ved at få bygget tre store fregatter, dobbelt så store som *Peder Skram* og *Herluf Trolle*.

De to fregatter henlå i materielberedskab frem til 1992, hvor de endeligt blev udfasede. I samme periode blev det besluttet at nedlægge Flådestation København, hvorved Flådens hundredårige tilknytning til byen ville forsvinde.

Tanker om at bevare "Peder Skram" for eftertiden

Denne udvikling fik mig til at reflektere over, om det ikke var muligt at bevare en af fregatterne, i lighed med fregatten *Jylland*, som er placeret i Ebeltøft, hvor skibsreder Mærsk McKinney Møller i 1989 havde doneret færdigrestaurationen af fregatten og dermed sikret den for eftertiden. Tidsmæssig var der omkring 100 år mellem bygningen af *Jylland* og *Peder Skram*-klassen. Historisk set har der ikke været nogen tradition i Danmark for at bevare tidstypiske orlogsskibe. For fregatten *Jyllands*

Søndag 15. juli 1990

Bevar en fregat som museumsskib

Af STIG DeGEER
Direktør
Afrodite Associates I/S

Som led i det indgåede forsvarsforlig skal søværnets største enheder, fregatterne af Peder Skram-klassen, nu udfases.

Om beslutningen er rigtig vil kun fremtiden vise.

Imidlertid repræsenterer

spændende vartegn i Københavns havn, belyst om aftenen.

Den sidste dansk-konstruerede undervandsbåd af Delfinen-klassen, kunne så beses i flydedokken. I tørdokken var der sågar plads til fregatten »Jylland«, hvis dette måtte komme på tale. Eller på et senere tidspunkt »Georg Stæbe« eller »Danmark«, når et af disse skal udfases.

I værftshallerne er der

Fig. 1 Stig DeGeers første indlæg i Berlingske Tidende den 15. juli 1990 angående bevarelse af fregatten "Peder Skram".

vedkommende tog det næsten 100 år før bevaringsprojektet endelig lykkedes. En bevarelse af en af de to fregatter og etablering af et marine-museum på Holmen ville sikre, at en del af den sømilitære historie kunne forblive i København.

Peder Skram havde, i modsætning til fregatten *Jylland*, ikke deltaget i hverken søslag eller egentlige krige. Dog var den, sammen med sit søsterskibet *Herluf Trolle*, en vigtig del af søforsvaret af Danmark under den kolde krig og dermed tidstypisk for denne periode. Fremdrivningsmaskineriet vakte berettiget opmærksomhed, idet man havde en kombination bestående af såvel dieselmotorer, som gasturbiner, hvilket var første gang, noget sådant var anvendt i så store krigsskibe.

Fregatterne var i firserne en kilde til politisk irritation hos socialdemokraterne, der i 1982 havde overladt regeringsmagten til de Konservative og Venstre uden at udskrive valg, i forventning om en hurtig tilbagekomst til magten. Da dette ikke skete, forsøgte partiet at tage forsvars- og sikkerhedspolitikken som gidsel, i et forsøg på at generobre magten. Det var især politikerne Svend Auken og Knud Damgaard, stærkt sekundet af den tidligere chef for forsvarsstaben, Gunnar K. Kristensen, der ivrigt arbejdede på at få skrottet de to fregatter, idet de efter deres opfattelse, og stik imod NATOs sømilitære sagkundskab, var værdiløse og ikke kunne løse de forsvarsmæssige opgaver i Østersøen under en krig med Warszawapagten. Generaløjtnant G.K. Kristensen var ikke blevet forlænget i stillingen som forsvarsstabschef i 1983 og trådte tilbage i geleddet som oberst.

Som tidligere nævnt, var der ikke tradition for, at bevare danske orlogsskibe, med henblik på museumsbrug. Forsvaret og hermed Søværnet var underlagt et økonomisk pres, og Orlogsmuseet havde hverken pladsen eller de økonomiske midler til at bevare en af fregatterne. Derfor var den eneste mulighed et privat initiativ, i lighed med det af Carl Holtermann og Christian Løftings i 1908, hvor de tog initiativet til at bevare fregatten *Jylland*.

På denne baggrund skrev jeg et indlæg i Berlingske Tidende, den 15. juli 1990, hvor jeg opfordrede til at bevare en af fregatterne for eftertiden. Efterfølgende skrev jeg til daværende statsminister Poul Schlüter og foreslog en bevarelse, og at en del af Holmen, nærmere betegnet Orlogsværftet, efter nedlæggelsen af dette og Flådestation København, burde indrettes til museumsformål, og at en del af midlerne hertil skulle skaffes ad privat vej. En idé, som han havde stor sympati for, idet det passede godt ind i de tanker, regeringen havde for anvendelsen af Holmen.

Den 5. september 1990

Hr. Direktør
Stig DeGeer
Kornager 108
Brønsholm
Postboks 53
2980 Kokkedal

Kære direktør Stig DeGeer,

Tak for Deres brev og ideen om at anvende en del af Orlogsværftets område til et marinehistorisk center - en idé, jeg iøvrigt har forstået med held er bragt til udførelse i forbindelse med omdannelse af havneområdet i det centrale Boston.

Som De sikkert ved, har regeringen for nogle måneder siden nedsat et udviklingsråd for Hovedstaden, og det vil være naturligt, at spørgsmålet om den for byen bedst mulige fremtidige anvendelse af Holmen først og fremmest føres dér.

Jeg har derfor viderebragt Deres henvendelse til Rådet, og går ud fra, at man herfra vil kontakte Dem for en nærmere drøftelse af Deres forslag.

Med venlig hilsen

Fig. 2 Statsminister Poul Schlüters brev til Stig DeGeer dateret den 5. september 1990 angående fregatten "Peder Skram".

Regeringen havde netop nedsat et Udviklingsråd for Hovedstaden, med Niels Helveg Petersen som formand, og statsministeren havde videregivet min henvendelse til ham. Som vi skal se af det efterfølgende, blev det imidlertid andre myndigheder, der kom til at præge udviklingen på Holmen.

”Peder Skram”s hoveddata

For de læsere, der ikke er bekendt med fregattens data, skal der her kort gøres rede for disse. *Peder Skram*, skrognummer F 352, blev søsat den 20. maj 1965 på Helsingør værft og indgik i flådens tal den 25. maj 1966. Fuldt udrustet vejer fregatten 2.755 tons. Længden er 112,65 meter, bredden 12,65 og dybgang 5,2 meter. Maskineriet bestod af en kombination af dieselmotorer til forlægning og havnemanøvre, samt gasturbiner til forcering. Topfarten var 32 knob. Besætningens størrelse var, efter mid-life update i 1977, på 180 mand, fordelt på 25 officerer, 20 sergenter/oversergenter, samt 135 konstabler/overkonstabler. Armeringen bestod oprindeligt af 4 styk 127 mm. dual purpose kanoner monteret i to dobbeltårne, i A og B opstilling. I 1977 blev B tårnet udtaget og erstattet af Harpoon missiler (SSM). Det var et af disse missiler, der ved en teknisk fejl blev affyret mod et sommerhusområde på Sjællands Odde i 1982, heldigvis uden at der kom personer til skade. Samtidig blev der installeret en affyringsrampe til Seasparrow missiler agter (SAM). Endvidere var fregatten bestykket med 4 styk 40 mm. kanoner og 4 styk 20 mm. kanoner, samt 2 dobbelte torpedorør, placeret i styrbords- og bagbordsside, beregnet til 53,3 cm. trådstyrede torpedoer af typen TP61. Til brug mod ubåde, var *Peder Skram* udrustet med dydbomber, der blev rullet ud af en luge i hækken. Bygningen af *Peder Skram* blev betalt af USA, mens udgifterne til bygningen af *Herluf Trolle* blev betalt af Danmark.

Fregatten er opkaldt efter admiral Peder Skram, kaldet Danmarks vovehals, der levede fra 1502 til 1582. Endvidere har to andre enheder været opkaldt efter den gamle admiral. Den første var en panserfregat bygget i 1864 og udgået af flådens tal i 1885, samt et panserskib, bygget i 1908, sænket af egen besætning i 1943, under den tyske besættelse af Danmark og udgået af flådens tal i 1949. Yderligere oplysninger kan findes på [www. Pederskram.dk](http://www.Pederskram.dk).

Et projekt fødes

Men et sådan idé, som jeg havde arbejdet på i et halvt års tid, var i sagens natur ikke et enkeltmandsprojekt. Jeg tog derfor kontakt til en række personer, som havde mulighed for, hver på deres område, at skabe interesse og grobund for projektet. Den 22. april 1991 mødtes så projektkomi-

Udleveringsseddel

Ihændeberen af denne udleveringsseddel har ved auk-
tion d. 7 APR 1992 købt:

Nr. 7.

1 stk. kass. fregat

PEDER SKRAM

som kan udleveres imod aflevering af denne seddel og
imod forevisning af kvittering fra Søværnets Materiel-
kommando's kassererkontor.

Søværnets Materielkommando d. 7 APR 1992

Fol. _____

FLEMMING J. LAVRSEN
AFDELINGSLEDER
KONTRAKTSEKTIONEN

SMK-blanket 58

Mn 00.0-60 LAJ

Fig. 3 1 stk. udleveringsseddel på fregatten "Peder Skram" efter købet af den i 1992.

teen for første gang. Sammensætningen så således ud: Lederen af Americas Cup i Danmark, advokat Waldemar Bandolowski, formanden for repræsentantskabet i Danmarks turistråd, direktør Kai Søborg Hansen, Formanden for Turismens Fællesråd og tidl. minister Arne Melchior, forbundsformand for Dansk Metal og næstformand i A/S Storebælt Georg Poulsen, fhv. overborgmester Egon Weidekamp, samt undertegnede selv. På det første møde besluttede vi at udvide komiteen med direktør Asger Høeg, Eksperimentariet, Søværnets historiske konsulent og leder af Forsvarets arkiver Hans Chr. Bjerg, samt kontreadmiral Jørgen Bork, som jeg tidligere havde arbejdet sammen med i forbindelse med Søe-Lieutenant-Selskabets kampagne "Hvor stævner vi hen?" i 1987/88, hvor han sammen med admiralerne Dynnes Hansen og Telling, var med til at gøre opmærksom på Søværnets ressourceproblemer, bl.a. omkring Standard Flex byggeprogrammet.

Opgaven for den nydannede komite var, dels at skabe opmærksomhed omkring projektet, dels at skaffe de økonomiske midler, således at dette kunne gennemføres. Der var to projektdele. Den ene var at bevare en af fregatterne, den anden at skabe et historisk, maritimt oplevelsescenter på Holmen.

Vi fik bl.a. inspiration fra et hold merkonomstuderende, der i 1991 havde udarbejdet en afgangsopgave med udgangspunkt i etablering af et maritimt oplevelsescenter på Holmen. Et meget spændende, visionært og ambitiøst projekt, hvor man foreslog at flytte Orlogsmuseet til Dokøen, og placere fregatten *Jylland* i tørdokken. Projektet var, såvel af økonomiske grunde, som af andre årsager, ikke gennemførligt. Men selve ideen om et nationalt marinemuseum i København, var naturlig i betragtning af, at byen gennem mere end 400 år havde været flådens hovedbase. Men tiden var forpasset og nu var skibe og genstande blevet spredt til flere byer i Danmark. Ålborg Marinemuseum havde, fra Søværnet, fået overdraget ubåden *Springeren* (1964 – 1989) og motor-torpedobåden *Søbjørnen* (1964 – 1989). Som sagt lå fregatten *Jylland* i Ebeltoft, hvor man var ved at opbygge et træsksmuseum.

Det var naturligt, at besøge tilsvarende museer i udlandet for at få inspiration, samt viden om, hvordan man der havde grebet tingene an. Såvel ledelsen af HMS Belfast i London, som The National Maritime Museum i Greenwich, var særdeles åbne og hjælpsomme. Det samme gjaldt Göteborg Sjöfartsmuseum, der udstillede destroyeren *Småland* (1956 – 1984), en ubåd, samt nogle civile skibe. Samtlige museer anbefalede, at *Peder Skram* som museumsskib forblev i vandet og ikke blev lagt i tørdok. Det skal dertil bemærkes, at ovennævnte skibe lå i ferskvand, mens

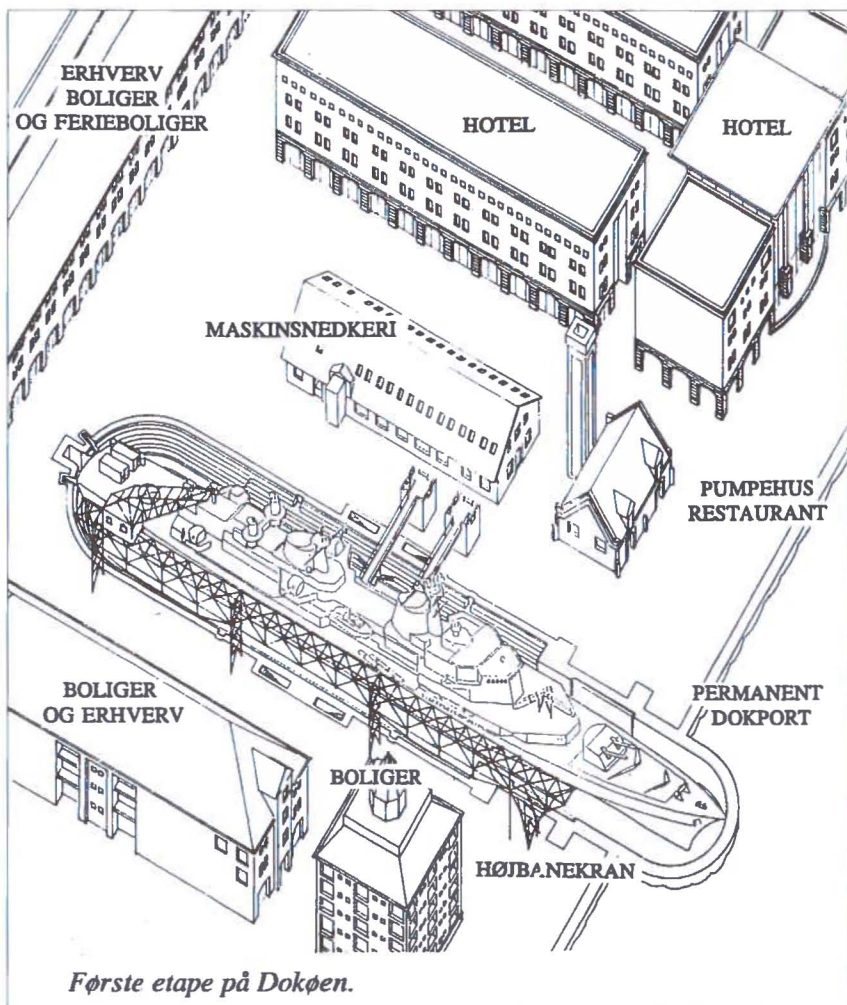

Fig. 4 Sådan havde arkitekt maa Torsten Thorup forestillet sig "Peder Skram"s placering på Dokøen. Denne placering ville kræve en udvidelse og permanent lukning af dokken.

Peder Skram ville komme til at ligge i saltvand. En interessant observation var i øvrigt, at lidt af returstrømmen fra de gøteborgske sporvogne, fandt vej til Götaelven og dermed de der liggende museumsskibe, hvor det kunne ses på vandlinjen. Naturligvis konsulterede vi ligeledes fregatten *Jylland*, hvor direktør Jørgen Pedersen, var særdeles hjælpsom.

Da regeringen havde besluttet at nedlægge Orlogsværftet og Flådestation København og i den forbindelse i 1991 fremlagde forslag til anvendelsen af arealerne, opstod der pludselig en stor interesse for at anvende disse til mange forskellige formål. Eksempelvis kan nævnes entreprenør Flemming Thomsen, Dansk Firmacenter, der havde planer om at anvende Christiania og dele af Holmen i forbindelse med en evt. kommende olympiade i København. Arbejdermuseet havde planer om at indrette Dokøen og dele af Frederiksholm, til et arbejdende industrimuseum, kombineret med ferieboliger.

Peder Skram-komiteens målsætning var at have et projekt klar til 1996, hvor København skulle være europæisk kulturby. Ved vore indledende kontakter konstaterede vi en positiv interesse såvel i Forsvarsministeriet, Søværnets ledelse, hos Orlogsmuseet og Tøjhusmuseet, samt turistorganisationen for København, WoCo, hvilket var vigtigt for det videre arbejde. I løbet af 1991 og i første halvdel af 1992, blev projektet mere konkretiseret. Flådestationen inviterede til en besigtigelse af området, og fik en orientering om projektet. Dermed øgedes behovet for at komiteens medlemmer, tidsmæssig, kunne påtage sig et større arbejde med at planlægge og udvikle projektet, hvorfor der løbende skete en udskiftning af nogle af de oprindelige medlemmer til fordel for nye, der dels havde en baggrund for at arbejde med projektet, dels kunne afse den fornødne tid. Det skal tilføjes, at arbejdet i komiteen var ulønnet og et par af de virksomheder, hvori nogle af os var tilknyttet, betalte udgifterne.

Forsvarsministeriets planer for Holmen.

I løbet af 1992 blev der dannet et konsortium med deltagelse af entreprenørfirmaet Hoffmann & Sønner, ejendomsselskabet Norden, Grann Associates og arkitektfirmaet Thorup og Bonderup, der skulle købe og udvikle de arealer af Holmen, som Søværnet skulle rømme. Forsikrings-selskabet Hafnia, ATP og Lønmodtagernes Dyrtidsfond havde vist interesse for at investere i projektet. Holmen Development Group (HDG), som konsortiet kom til at hedde, indledte hemmelige forhandlinger med Forsvarsministeriet og Københavns kommune om lokalplan og købsbetingelser.

Den 15. april indgik HDG en aftale med Forsvarsministeriet om at købe Dokøen, Frederiksholm, Margretheholm og det meste af Arsenaløen for 645 mill. kroner. Planen var, at HDG skulle udvikle og bygge projektet, med henblik på salg og udlejning af bygningerne. Herunder skulle de indrette en del af området på dokøen til kulturelle formål. Planen indebar også, at udvide den fredede tørdok fra 1858, så *Peder Skram* kunne placeres dér. Arkitekt Torsten Thorup tegnede en udbygning til dokken,

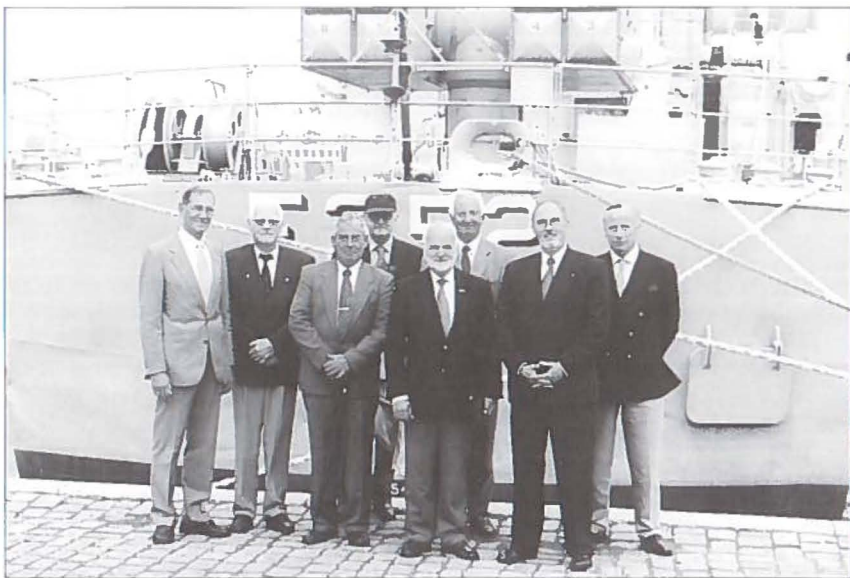

Fig. 5 Fonden Peder Skrams bestyrelse samlet foran fregatten i 2002. Fra venstre: kommandør Hans Fink-Jensen, skibssingeniør Peter Sahlerltz, kommandørkaptajn Erik Månsson, direktør Jørgen Grinder, fhv. viceadmiral Jørgen F. Bork, direktør, kommandørkaptajn Jørn Hansen, direktør Stig DeGeer og advokat Eigil Koefoed. På billedet mangler overarkivar Hans Christian Bjerg og hofmarskal Søren Haslund-Christensen.

der blev godkendt af fredningsmyndighederne. *Peder Skram* har i øvrigt aldrig været i den gamle tørdok på Orlogsværftet, idet denne var for kort i forhold til fregattens længde. Udover placeringen af fregatten i tørdokken, var planen, at byggebeddingerne og bygningen overfor disse, maskinopstillingen, samt nogle af bygningerne på Dokøen nord, pumpehuset og snedkerbygningen, skulle anvendes til museumsformål. I alt et stort museumsprojekt, som HDG skulle påtage sig at gennemføre, som en del af udviklingen af Holmen. Som et led af købet af arealet, ville *Peder Skram* så blive overdraget til byggekonsortiet. Den forventede samlede udgift til at gennemføre projektet ville andrage 3,4 mia. kroner. Imidlertid opstod der en krise i den finansielle sektor og HDG kunne ikke skaffe den nødvendige finansiering, hvilket betød dette projekts endeligt. Handlen var i øvrigt ikke godkendt politisk, idet forligspartierne bag forsvarsforliget skulle godkende den, da provenuet fra salget skulle anvendes til at betale for Søværnets udflytning fra Holmen til flådestationer i Korsør og Frederikshavn. Kulturministeriet og Forsvars-

ministeriet var heller ikke enige om planerne for Holmen, idet Kulturministeriet, uden at have konsulteret Forsvarsministeriet, havde udarbejdet detaljerede planer for udflytning af en række kunstuddannelser til Holmen. Forsvarsministeriet besluttede derefter at sætte Holmen til salg, parcel for parcel, bygning for bygning, når Søværnet rømmede arealerne i 1995. Efter denne udvikling koncentrerede vi os om at anskaffe og restaurere fregatten, samt skaffe penge til køb og udbygning af tør-dokken, samt de to bygninger beliggende ved dokken, nemlig pumpehuset, der var fredet, og snedkerværkstedet, der var indstillet til fredning. Vi mente, at et tilbud om at købe dokken og de to bygninger for 1 million kroner var rimelig, da fredningsbestemmelserne betød, at de ikke kunne bruges til hverken erhvervs- eller boligformål. Den estimerede pris for tilbygning af dokken, samt renovering af bygninger og areal var på omkring 4 millioner kroner.

I forbindelse med salget af Holmen var der nedsat et såkaldt Holmenudvalg, hvis opgave, det var at udvikle den gamle flådestation til et attraktivt område, med boliger, erhverv og kulturtilbud. Udvalget bestilte fire forskellige arkitektforslag til udvikling af de tidligere sømilitære arealer, med utroligt mange fredede eller bevaringsværdige bygninger. De fire arkitekttegnestuer var: PLH arkitekter, arkitekt Torsten Thorup, KHR arkitekter og Henning Larsens tegnestue. Alle fire projektforslag indebar forslag om maritime museums- eller kulturaktiviteter i og omkring tør-dokken. I arkitekt Torsten Thorups forslag var fregatten placeret i dokken. Dette var et godt udgangspunkt for vort videre arbejde. I den forbindelse tog Peder Skram-komiteen kontakt til formanden for Holmenudvalget, direktør Bent Frank, Forsvarets Bygningstjeneste, for at sikre fregatten en placering i den fortsatte udvikling af Holmen.

Som det senere skulle vise sig, blev Dokøen anvendt til et andet, spændende kulturelt formål, nemlig den nye opera. Men det er en helt anden historie.

"Peder Skram" købes på auktion

Salget og udviklingen af Holmen betød, at komiteen indtil videre måtte koncentrere sig om, udelukkende, at bevare fregatten. Det vigtigste var at sikre fregatten for eftertiden. Til dette formål henvendte vi os til virksomhederne Hoffmann & Sønner og Norden, der begge havde været en del af Holmen Development Group, for at skaffe den nødvendige kapital til et køb, hvilket begge firmaer var positive overfor. Den 7. april 1992 afholdt Søværnet auktion over kasserede effekter, der bl.a. omfattede to inspektionsskibe af Hvidbjørnen-klassen, to bevogtningesfartøjer af Daphne-klassen, inspektionskutteren *Mågen*, samt fregatterne *Herluf*

SKIBET ER LADET MED

historie og oplevelser

Besøg fregatten Peder Skram på Holmen

Nu er der igen mulighed for at opleve flådens sidste store krigsskib, fregatten Peder Skram, der åbnes midlertidigt i efterårsferien. Der er nu også mulighed for at opleve maskinrum, kommandobro og andre spændende ting.

Åbningsperiode: 12. - 20. oktober

Åbningstid: Alle ugens dage 10.00 - 16.00

Entre: Voksne 20 kr., børn 10 kr.

Sådan finder De til Peder Skram: Med bil eller cykel: Kør ad Prinsessegade til Holmen - Dokoen. Gode parkeringsmuligheder. Bus: Linie 8 til Holmen.

Fonden Peder Skram

Fig. 6 Annoncen i forbindelse med den første åbning af fregatten, udarbejdet og sponsoreret af Danske Bank.

Trolle og *Peder Skram*. Sidstnævnte var amerikansk ejendom, og US Navy skulle i tilfælde af køb godkende anvendelsen af fregatten til museumsformålet. I forbindelse med fregatternes oplægning i 1988, havde der været presseforlydender om, at USA ville sælge den til Marokko eller overtage begge fregatter til eget brug. Ingen af delene blev til noget. Imidlertid overtog US Coast Guard gasturbinerne fra fregatterne til brug i egne enheder. Dagen før auktionen viste TV avisen et indslag om auktionen og vore bestræbelser om at købe og bevare fregatten. Dette indslag fik direktør Erik Borelli-Møller, der tidligere havde været søofficer, til at stille yderligere et beløb til rådighed, så vi sammen med tilsagnet fra de to tidligere nævnte firmaer kunne købe fregatten. Vi fik konkurrence fra adskillige ophuggerfirmaer, der var meget interesserede i at købe fregatten. Modsat søsterskibet *Herluf Trolle*, havde *Peder Skram* fortsat sine dieselmotorer ombord, hvilket øgede interessen og prisen.

Ved et hammerslag på 380.000 kroner blev fregatten købt på vegne af Hoffmann & Sønner, Norden og direktør Erik Borelli-Møller, der ligeledes påtog sig udgifterne til havneleje m.m. indtil videre. Købet og historien om projektet fik hurtigt mediernes opmærksomhed og fik en speciel drejning, nemlig at den "gamle admiral", kontreadmiral Jørgen Bork, der tidligere havde været skibschef ombord, chef for fregateskadren, samt chef for Søværnets Operative Kommando, selv havde købt sin fregat for at istandsætte den. En sjov historie, der har fulgt projektet lige siden, men som naturligvis ikke er i overensstemmelse med de faktiske kendsgerninger.

Ved auktionen blev *Herluf Trolle* solgt for 275.000 kroner til firmaet Europlant, der var ejet af direktør Jens Erik Bjørn. Denne, der i øvrigt var klassekammerat til mig på Søværnets Sergeant- og Reserveofficers-skole i 1968, havde en idé om at indrette fregatten til et flydende vandrehjem. En tanke, der blev opgivet. Fregatten blev derefter solgt i 1995 til ophugning i Belgien.

Efter købet skulle vi skaffe os et overblik over fregattens tilstand. Hvad var der tilbage, og hvad manglede ombord? I den forbindelse var vi meget heldige. Dels fik vi genstande fra *Herluf Trolle*, inden ophugningen. Dels fik vi lov til at få den manglende udrustning fra Søværnet i takt med, at dette blev udrangeret. Eksempelvis 40 mm. kanonerne og 0-roomsudstyret er fremskaffet med velvillig assistance fra Søværnet. Også tidligere besætningsmedlemmer, som i fregattens oplægningsperiode, havde organiseret forskellige former for souvenir, kontaktede os, for at aflevere det tilbage, hvilket vi har været meget glade for. Enkelte ting

Foto: Frank Horn

Fig. 7 Dronningen og Prinsgemalen ved den officielle indvielse den 23. september 2008 af fregatten som museum. Foto: Frank Horn.

mangler vi fortsat, bl.a. det ene af navneskiltene, der nu pryder Århus Marineforening, samt fregattens gasturbiner, som vi håber på at modtage fra US Coast Guard, da deres fregatter af Hamilton klassen er ved at være udfasede, hvori fregatternes gasturbiner er monteret.

Fregattens fremtidige placering

Allerede kort efter Peder Skram-komiteen havde startet sit arbejde, besøgte denne i 1991 Flådestation København, og overfor stationschefen præsenterede vi vore ideer og tanker. På daværende tidspunkt var tiden ikke moden til en placering på flådestationens område.

Trods dette blev fregatten, efter købet, forhalet til Dokøens sydende, og vi fik tilladelse til, at opbevare det udstyr, vi modtog fra Søværnet, i de gamle kulkure og lade fregatten henligge ved kajen indtil videre. Imidlertid var det store spørgsmål, hvor fregatten skulle finde sin endelige placering. Vi havde ikke sikkerhed for at blive på Holmen, som ellers ville være det mest naturlige. Derfor måtte vi undersøge alternative muligheder. Skulle fregatten fortsat ligge i vandet, eller skulle den lægges i en permanent dok, som tidligere omtalt. Vort primære ønske var, at placere den i den fredede tørdok på Dokøen. Vi så os derfor om

efter mulige samarbejdspartnere og også alternative placeringer af fregatten.

Fra Søværnets side blev der udvist en stor hjælpsomhed i forbindelse med at fremskaffe det udstyr, der i forbindelse med udfasningen af fregatterne var taget i land. Vort forslag om at placere fregatten på Nyholm, såfremt det ikke lykkedes at få fregatten placeret ved Dokøen, blev i begyndelsen modtaget med nogen skepsis i Søværnet. I en periode blev det nødvendigt at forhale fregatten til B&W, efter ønske fra Marinestation København. Det tidligere værft, der var blevet omdannet til et ejendomsselskab, stillede kajplads vederlagsfrit til rådighed, indtil en permanent løsning blev fundet.

Arbejdermuseet havde udarbejdet en plan for indretning af hele Dokøen til ferieboliger og et arbejdende skibsværftsmuseum, bygget op omkring det tidligere, nu nedlagte Orlogsværft. Udarbejdelsen af denne plan blev støttet af Arbejdsmarkedets Feriefond. Museets direktør Peter Ludvigsen henvendte sig til Georg Poulsen, vedrørende støtte fra Dansk Metalarbejderforbund til museets planer. Denne henvendelse lod han gå videre til komiteen, så vi var orienteret. Vi havde ligeledes ansøgt Arbejdsmarkedets Feriefond om støtte til vort projekt, og på denne baggrund foreslog feriefonden, at Peder Skram-komiteen, Arbejdermuseet og WoCo (Turistmarkedsføringen af København) skulle mødes for at se om de to projekter på Dokøen, kunne samordnes og gennemføres med støtte fra feriefonden. På mødet, hvor museumsinspektør Annette Wassstrøm fra Arbejdermuseet deltog, var der enighed om, at ideen med et fælles projekt var god, og at vi skulle fortsætte sonderingerne om mulighederne. Direktør Peter Ludvigsen fra Arbejdermuseet var imidlertid stærkt imod et fælles projekt og meddelte efterfølgende, at Arbejdermuseet ikke var interesseret i et samarbejde. Dette meddelte jeg naturligvis Georg Poulsen, samt Arbejdermuseets bestyrelse, der var positivt indstillet overfor et samarbejde, men grundet museumsdirektørens stærke modstand, blev det fælles projekt ikke til noget og feriefonden opgav at støtte Arbejdermuseets meget ambitiøse plan til omkring 200 millioner kroner.

Århus Turistforening rettede henvendelse til os, for at foreslå en placering i Århus. Baggrunden var, at byen havde været adoptionsby for fregatten og ligeledes husede Søværnets Operative Kommando. Et tilbud vi pænt takkede nej til, idet vi mente, at fregatten burde placeres omkring København.

En anden mulighed var Helsingør, hvor man på det nu nedlagte værft havde en dok, der var anvendelig til en permanent placering, hvilket

gjorde den løbende vedligeholdelse, under vandlinjen, meget lettere og billigere. Fregatten var jo endvidere bygget på værftet, og da *Peder Skram* ikke ville slippe beddingen i forbindelse med stabelafløbningen i 1965, var det måske et tegn på, at det var her fregatten ønskede at finde sin blivende placering? Vi afholdt møder med såvel Helsingør kommune, som Handels- og Søfartsmuseet om mulighederne. På dette tidspunkt, var kommunen begyndt at planlægge anvendelsen af det gamle værftsområde. Imidlertid gjorde en langtidskontrakt med en erhvervslejer, at man ikke umiddelbart kunne disponere over de nødvendige bygninger i tilslutning til dokken, ligesom Handels- og Søfartsmuseet også skulle bruge plads i forbindelse med en fremtidig udflytning fra Kronborg. Vi måtte derfor konstatere, at Helsingør ikke var en mulighed.

Vi sonderede endvidere mulighederne for en placering i Københavns havn, som viste en vis interesse, men det var forbundet med forholdsvis store lejeudgifter at placere fregatten ved kaj i Havnegade, ud for den gamle toldbygning, der så kunne anvendes til udstillingsbygning.

Peder Skram-komiteen var fortsat opsat på at få fregatten placeret i tørdokken på Dokøen. Omkring tørdokken var placeret to store kraner, der kunne betjene såvel tørdok, som byggebeddingerne. Disse var blevet freddede i forbindelse med Orlogsværftets nedlæggelse og arealets overgang til civile formål. Dette betød, at et planlagt byggeri af et nyt LO-hovedkontor, måtte opgives. I den forbindelse var professor og formand for det særlige bygningssyn, Bjørn Nørgaard, i 2000, meget interesseret i en placering af *Peder Skram* i tørdokken og bygning af et museum på byggebeddingerne. Dette ville, efter hans mening, give en historisk sammenhæng mellem mastekranen på Nyholm og de to, tidsmæssige nyere kraner på Dokøen og det gamle industrimiljø omkring disse. På baggrund af en avis-kronik i Berlingske Tidende, hvor han påpegede de historiske muligheder, der ikke måtte forspildes, tog vi kontakt til ham for at drøfte mulighederne. Han var meget interesseret og skitserede de kreative muligheder for en bygning, placeret på de gamle byggebeddinge og ved siden af tørdokken. En let bygning i glas skulle skråne ned i havnebassinet mod øst, så vandet gik ind i en del af bygningen. Trods Bjørn Nørgaards ihærdige forsøg, viste det sig, at det ikke var muligt at bygge, grundet fredningslinierne, der også omfattede kranernes 360 graders drejeradius. En spændende idé, som desværre ikke kunne føres ud i livet.

Efterhånden måtte vi konstatere, at en placering på Dokøen ikke længe var mulig, og vi foreslog i stedet Forsvarsministeriet en placering på Nyholm ved Elefanten. En placering som allerede i 1991, havde været

berørt overfor Flådestation København, men som blev afvist på dette tidspunkt. I løbet af 2001 blev det mere og mere sandsynligt, at vi kunne få tilladelse til at placere *Peder Skram* ved Elefanten. Den 1. februar 2002 modtog vi en skriftlig bekræftelse fra departementschef Anders Trolborg, Forsvarsministeriet, om at *Peder Skram* permanent kunne placeres ved Elefanten, som kajanlægget vest for batteriet Sixtus, benævnes, og som er opkaldt efter det linjeskib, som blev sænket for at skabe læ for i de opankrede orlogsskibe, der var flyttet ud fra Gammelholm, midt i København i 1690, og til den nye flådehavn, hvor brandfaren fra de mange træskibe ikke udgjorde en fare for byen, i tilfælde af en brand.

Endvidere blev bygningen på kajen stillet til rådighed. Denne var det tidligere toilet- og badehus, der blev brugt af besætningen på reservekasernekskibet *Fyen*, der indtil 1962 lå fortøjet ved Elefanten.

Etablering af fonden og venneforeningen Peder Skrams venner

Indtil fondens etablering i 1995, var arbejdet indtil da foregået i en initiativkomitee, hvor nogle medlemmer var med i hele perioden, nogle gik ud efter nogle år og nye kom til. Den 12. april 1995 blev det stiftende bestyrelsesmøde afholdt i Fonden Peder Skram og den udarbejdede fundats blev godkendt. Den stiftende bestyrelse kom til at bestå af: kontreadmiral Jørgen Bork (formand) direktør Stig DeGeer (næstformand), advokat Eigil Koefoed (kasserer), overarkivar Hans Christian Bjerg, direktør Jørgen Grinder, skibssingeniør Peter Sahlertz og direktør Kai Søborg Hansen. De tidligere ejere af fregatten havde overdraget denne kvit og frit til Fonden. Som stiftelsesdag havde bestyrelse valgt den 29. januar, hvilket er stiftelsesdagen for Holmens hæderstegn. Den 11. maj 1995 kunne bestyrelsen så afholde sit første pressemøde, hvor projektet blev præsenteret under stor interesse, en interesse, der har holdt sig siden.

Af vedtægterne fremgår det, at fonden ligeledes skal have et repræsentantskab, som har to opgaver. Den første er at vælge to bestyrelsesmedlemmer hvert år. Den anden er, at være rådgivende for bestyrelsen, samt ikke mindst, at bidrage til fundraising af midler til fondens arbejde. Repræsentantskabet kan have op til 50 medlemmer og dets formand er født medlem af bestyrelsen. Repræsentantskabets første formand var hofmarskal Søren Haslund-Christensen, der varetog posten frem til 2008, hvorefter kontreadmiral Jørgen Bork, der havde ønsket at fratræde som formand, blev indvalgt i dette og valgt til ny formand.

I forbindelse med fondens stiftelse viste der sig hurtigt et behov for en

mere folkelig opbakning til projektet. Det var derfor naturligt at stifte en venneforening. "Fregatten Peder Skrams venner", der blev stiftet den 2. juli 1996, med, nu afdøde, kontreadmiral Hans Dynnes Hansen som første formand. Foreningen, der har omkring 500 medlemmer, har siden dens start "bemandet" fregatten i åbningsperioderne på frivillig basis og uden vederlag, hvilket er af uvurderlig betydning for fondens økonomi. Derudover donerer venneforeningen hvert år et pænt beløb til fregattens drift, ligesom foreningen har formidlet, at et antal frivillige, i dag omkring 10 personer, varetager fregattens istandsættelse og vedligeholdelse.

Bestyrelsen består i dag af 8 medlemmer og venneforeningens formand deltager som observatør i bestyrelsesmøderne. Formand er kontreadmiral Niels Mejdal.

Istandsættelse, vedligeholdelse og drift af Peder Skram som museum

At skulle istandsætte og vedligeholde et forholdsvis stort krigsskib af stål, er en krævende opgave. Da *Peder Skram* blev købt i 1992, var den rippet for næsten alt. Fra O-rumsudstyr til lampetter i messerne og fra gasturbiner til chefens stol på broen. Der forestod med andre ord en meget stor opgave med at lokalisere de manglende udrustningsgenstande og effekter. I forbindelse med ophugningen af *Herluf Trolle* fik vi lov til at tage det udstyr, vi kunne finde dér ombord. Som tidligere nævnt kontaktede enkeltpersoner os for at tilbyde at tilbagelevere souvenir som de, i forbindelse med fregattens udfasning, havde bjerget til minde om deres tid ombord. Det meste var dog placeret i Søværnets depoter eller anvendt i andre enheder. Men i løbet af nogle år fik vi samlet den manglende udrustning, motorbåd, våbensystemer og elektronik sammen med velvillig assistance fra Søværnet, der ligeledes sørgede for transporten fra depoter og flådestationer til Holmen.

Da *Peder Skram* ikke længere er i nummer i Flåden, er fregatten nu underkastet Søfartsstyrelsens regler, som til tider har voldt os lidt hovedbrud, men problemerne er blevet løst til begge parters tilfredshed.

Fregatten har to gange været på værft. Første gang i 2001, hvor den, på Øresundsvarvet i Landskrona, blev gennemgået og bundbehandlet under vandlinjen. I 2007 var den på Århus værft, hvor skrog og overbygninger blev sandblæst og malet, samtidig med at der blev udført forskellige reparationer.

Siden istandsættelsen påbegyndtes i 1996 og indtil 2007 har fonden

anvendt forskellige former for arbejdskraft. I en periode havde Københavns kommune og Kriminalforsorgen klienter beskæftiget med istandsættelsesarbejder, samtidig med at vi havde ingeniør Thomas Bork til at koordinere arbejdet. I 2007 overtog skibssingeniør Peter Sahlertz, medlem af fondsbestyrelsen, og som var gået på pension, koordinering af arbejdet og med omkring 10 frivillige, udføres reparationsarbejdet dygtigt og effektivt hele året. Større komplicerede arbejder udføres dog af specialfirmaer. Ligeledes har vi glæde af samarbejdet med Københavns brandvæsen, som bruger fregatten til øvelser, og er venlige at stille deres stigevogne til rådighed, når der skal nås op i masterne. Søværnets Dykkerskole bruger ligeledes fregatten til øvelsesbrug, hvorved vi løbende holdes underrettet om tilstanden under vandlinjen.

Peder Skram blev, som museumsskib, første gang åbnet for publikum i forbindelse med "Tall Ships race" i København i perioden 7. til 10. august 1996, hvor der var 4.000 besøgende. Venneforeningen varetog opgaven som kustoder på udmærket vis. Fra 1997 har fregatten holdt åben i skolernes sommerferie, samt i efterårsferien, samt under kulturnatten. I en periode holdt vi ligeledes åben i påskeferien. Imidlertid viste det sig efter nogle år, at besøgstallet i denne periode ikke stod mål med omkostningerne og blev derfor opgivet. Åbningsperioderne giver fonden indtægter til den løbende drift. Venneforeningen forestår kustodeopgaverne, ulønnet og på frivillig basis.

En anden indtægtskilde er særarrangementer, som vi betegner gruppe- undervisninger eller leje af fregatten til forskellige formål. Interessen fra firmaer og organisationer, der ønsker at anvende fregatten til møder, frokoster eller middage, har været stigende igennem årene og betyder ligeledes indtægter til fonden.

Den væsentligste indtægtskilde til fregattens istandsættelse er donationerne fra virksomheder, organisationer og andre fonde. Disse donationer har betydet, at *Peder Skram* i dag, teknisk set, fremstår, som ved kommandostrygningen i 1988. Enkelte rum ombord er fortsat under renoovering, eksempelvis dieselmotorrummet, som forventes færdig i løbet af året.

På denne baggrund kunne fonden invitere til officiel indvielse den 23. september 2008, hvor dronningen, sammen med prinsgemalen, kunne indvie *Peder Skram* som museumsskib. Dronningen har gennem hele projektets levetid vist en stor interesse for dette og har fire gange støttet det med midler fra Dronningens og prinsgemalens fond.

Fremtid og visioner

At fregatten nu er bragt tilbage til sit udseende fra 1988 betyder *ikke*, at fonden hviler på laurbærerne. Der er hele tiden behov for vedligeholdelse af et stålskib, der konstant ligger i saltvand og er udsat for vejr og vind. *Peder Skram* skal dokkes med passende mellemrum, en ikke helt billig udgift, som der skal skaffes penge til. For nærværende er formidlingen af fregattens historie til det besøgende publikum, den arbejdsopgave, som fonden prioriterer højest. Fortællingen om fregattens 45 årige historie, skal i tekst og billeder, ved anvendelse af audiovisuelle hjælpemidler, samt dukker iklædt uniformer, gøre et besøg ombord levende og spændende. Fonden har indkøbt og er ved at implementere et audioguidesystem, der fortæller historien, mens den besøgende bevæger sig rundt i de mange rum, der er åbne for publikum. Temaudstillinger om fregattens taktiske opgaver under den kolde krig, livet ombord, og højdepunkter i fregattens levetid skal indrettes. I samarbejde med udstillingsarkitekter og Statens Forsvarshistoriske Museum er der ved at blive udarbejdet en plan for formidlingen af historien. Til dette har fonden modtaget økonomisk støtte fra Arbejdsmarkeds feriefond og sammen med andre sponsorer, er det planen at færdiggøre formidlingsprojektet inden for de næste 3 år. Modelbyggergruppen af 1999 har ligeledes indrettet en samling af skibsmodeller fra tidsperioden under den kolde krig ombord. Mange yngre mennesker har ikke oplevet perioden under den kolde krig og ombord i *Peder Skram*, fortælles den sømilitære side af denne spændende historie.

For nogle år siden blev ubåden *Sælen* overdraget til Statens Forsvarshistoriske Museum, hvorunder Orlogsmuseet indgår, og blev placeret på Bradbænken, syd for Mastekranen. Tilsvarende er motormissilbåden *Sehested*, ligeledes ejet af SFM, fortøjet under Mastekranen. Begge fartøjer er nu museumsskibe med adgang for publikum. Hermed er der nu samlet tre orlogsskibe fra den samme tidsperiode under den kolde krig og som markedsføres under betegnelsen: "Skibe på Holmen". Besøgende kan vælge at købe en adgangsbillet, der giver adgang til alle museumsskibene eller kun en enkelt. SFM og Fonden Peder Skram samarbejder omkring billetsalg og markedsføring. Dermed er der skabt et museumsmiljø på Nyholm, omkring de historiske bygninger, hvor der i arresthuset er ved at blive indrettet en ubådsudstilling, og hvor Orlogsmuseets modelbyggerlaug ligeledes har til huse. Forudsætningerne for et egentlig nationalt marinemuseum er nu en mulighed, da en del af de historiske bygninger står tomme. Med andre ord er det muligt, på sigt, at samle Flådens 500 årige historie på Nyholm, her hvor denne har haft sin hovedbase i mere end 300 år. En så enestående chance bør ikke forspil-

des. Peder Skram projektet har været med til at bane vejen for at bevare og vise Danmarks sømilitære historie på Holmen.

Når fregatten er færdigindrettet, vil det være naturligt, at *Peder Skram* overdrages til Statens Forsvarshistoriske Museum, der i forvejen ejer og driver de to øvrige museale orlogsskibe på Holmen. Indtil det sker, er Fonden Peder Skram garanten for, at fregatten bevares for eftertiden, og de kommende generationer kan opleve en spændende del af Danmarks maritime historie ombord.

MEDDELELSER FRA SØE-LIEUTENANT-SELSKABET

Ærede medlemmer af Søe-Lieutenant-Selskabet,

Bestyrelsen har sammensat følgende program for første halvår af det 227. forsamlingsår, efteråret 2010. Møderækken indledes traditionen tro med § 32 møde.

Derefter vil kommandør Hans Chr. Helseth fra det norske sjøforsvar som indledning til de efterfølgende debataftener give sit syn på de *tanker*, der afspejler sig i den moderne flådeudvikling globalt og littoralt, og komme ind på den debat, der har været ført i forbindelse med den norske flådes transformation.

Som det er fremgået af Tidsskrift for Søværnen (TfS) besluttede Søe-Lieutenant-Selskabets bestyrelse i april at fremsende et indlæg vedrørende de operative konsekvenser af at nedlægge standardflex-konceptet til de forsvarspolitiske ordførere, til forsvarsministeren, samt til forsvarschefen og chefen for Søværnets Operative Kommando.

Indlægget affødte nogen debat, også hos de benævnte ordførere, og baggrunden for at fremsende dette redegøres for i sidste nummer af TfS samt på SLS hjemmeside.

Bestyrelsen har dog erkendt, at der blandt Selskabets medlemmer er et behov for, i et egnet forum, at kunne diskutere søværnets nuværende situation, ikke mindst på baggrund af beslutningen om at skrotte standardflex-våbnet og den operative og træningsmæssige betydning, dette har for vores flåde. Det ligger fuldstændigt klart, at søværnet, i hvert fald i de næste mange år, ikke vil have mindre enheder, som kan varetage ”littoral warfare”, men er dette så et udtryk for, at Danmark skal og bør lægge den ekspertise og de taktikker på hylden, som i to århundreder har været landets største styrke? Hvis ikke, hvordan sikrer vi os så, at vi har mulighed for at fastholde denne? Derudover er der i øjeblikket store problemer med at kunne træne personellet både i de respektive warfares, men også i basale færdigheder som navigation og sømandskab, hvor det store antal nuværende og fremtidige vagtchefer har meget få brotimer. Hvordan kan vi sikre os, at vores officerer opnår den krævede og nødvendige ekspertise?

Bestyrelsen er af den holdning, at en åben og levende debat er det bedste udgangspunkt for tilfredshed og udvikling. SLS, hvis formålsparagraf tilsiger, at ” *Ved udveksling af tanker, anskuelser og oplysninger at fremme de kundskaber, som kan gavne dets medlemmer og hermed det danske søværn*”, er et særdeles velegnet forum til at kunne få skabt luft for den frustration der hersker, men ikke mindst også forståelse for den prioritering og den strategiske baggrund, som flådens sammensætning nu er et udtryk for.

På § 32 mødet vil der således blive nedsat en redaktionsgruppe bestående af fire-seks personer, hvis overordnede opgave er at planlægge en eller flere debataftener samt at samle op på de væsentligste punkter under disse debatter.

Ydermere håber bestyrelsen, at debatterne vil kunne lede frem til at kunne stille relevante spørgsmål overfor et panel bestående af forsvarspolitiske ordførere, og eventuelt på baggrund af den store sømilitære ekspertise SLS råder over, at kunne komme med vurderinger og anbefalinger.

Vi håber derfor at rigtig mange af vores medlemmer vil gøre brug af denne mulighed for at kunne debattere søværnets nuværende og fremtidige situation og måske endda at kunne være med til at præge den fremtidige udvikling.

DATO	EMNE	FOREDRAGSHOLDER
Onsdag 27. oktober	§32 møde. Bestyrelsen fremlægger resultatet af afstemningen af vedtægtsændringen.	Bestyrelsen Bestyrelsen er vært ved middagen
Torsdag 4. november	”Moderne flådeoperationer – set i globalt og littoralt perspektiv”	Kommandør Hans Chr. Helseth, Det norske Sjøforsvar
Torsdag 18. november	”Søværnet nu og i fremtiden” Debataften, med særligt oplæg og	Redaktionsgruppe nedsat på § 32 mødet.
Torsdag 2. december	Jubilæumsmiddag. I anledning af Søværnets 500-års jubilæum. Overvejende no-host. Særskilt program udsendes.	

Som afslutning på efterårets møderække og som afslutning på søværnets 500-års jubilæum, vil der i Søofficersforeningens lokaler blive afholdt en jubilæumsmiddag med et par korte indlæg som optakt. Særskilt program vil fremgå af SLS hjemmeside, og interesserede bedes allerede nu henvende sig på mail til forretningsføreren.

Prisen for deltagelse ved spisningen ifm. de ordinære møder i Søofficersforeningens lokaler er kr. 100,- pr. pers. Prisen for jubilæumsmiddagen er endnu ikke fastsat og vil afhænge af eventuelle eksterne legater. Bestyrelsen håber, at medlemmerne vil møde talstærkt op til nogle interessante mødeaftener, og håber især på at mange vil deltage i debat.

Mødeaftenerne i selskabets lokaler afvikles efter følgende tidsplan:

- Kl. 1730 åbner baren for medlemmer og evt. gæster, der deltager i spisningen før mødet.
- Kl. 1800 – 1900 serveres smørrebrød med efterfølgende kaffe.
- Kl. 1930 starter selve mødet.
- For mødedeltagere, der ikke har deltaget i spisningen, åbner baren kl. 1900.
- Tilmelding til middagen i f.m. møderne skal **fremover ske til SLS sekretariat** (telefon 32 95 99 54) senest kl. 1200 dagen inden mødet.

På gensyn i selskabet

*Christian Greulich Højgod Meinertz
kaptajnløjtnant
Formand*

SØE-LIEUTENANT-SELSKABETS EMBEDSMÆND 1934-2009

Af Kommandør Henrik Muusfeldt

Forord

I Tidsskrift for Søværnen nr. 3 årgang 2009, side 154 er gengivet en oversigt over selskabets formænd for perioden 1934 og frem til selskabets 225. års jubilæum den 17. september 2009. Tidsskriftet redaktør, cand.mag. Hans Christian Bjerg oplyser, at oversigten over selskabets formænd er opstillet efter oplysninger i selskabets arkiv og forskellige meddelelser i Tidsskrift for Søværnen. Hans Christian Bjerg gør også opmærksom på, at der i enkelte perioder er mangelfulde oplysninger i protokollerne, samt at skikken med at formanden blot underskriver sig ”formanden”, eller udelukkende omtales som sådan i referaterne, er medvirkende årsag til, at listen kan indeholde enkelte fejl. Redaktøren opfordrede tidsskriftets læsere til at meddele eventuelle fejl til redaktionen eller til sekretariatet.

Jeg henvendte mig umiddelbart til sekretariatet med oplysninger, som kunne rette op på de fejl, der er omtalt for perioden 1969 – 1981. Samtidig tilbød jeg at opdatere oversigten, så den ikke kun omfattede selskabets formænd, men blev en oversigt over selskabets valgte embedsmænd, som den kendes fra jubilæumsværket Søe-Lieutenant-Selskabet 1784-1934, udgivet i 1934.

På Søe-Lieutenant-Selskabets § 32 møde i november 2009 nævnede selskabets formand i sin årsberetning bl.a., at det er selskabets hensigt i 2010 at publicere en opdateret liste over selskabets bestyrelsesmedlemmer og embedsmænd siden 1934, således at listen i jubilæumsværket kan blive opdateret. Formanden nævnede, at kommandør Muusfeldt har stillet sig til rådighed med dette arbejde. Det er den liste, der er gengivet i dette nummer af Tidsskrift for Søværnen.

I december 2009 henvendte jeg mig på selskabets kontor for gennem selskabets mødeprotokoller at ajourføre oversigten over formænd, næstformænd, sekretær og kasserer. Med stor forbløffelse måtte jeg konstatere, at selskabets protokoller er meget mangelfuldt udfyldt siden midten af 1980’erne, hvorfor listen, der her er opstillet, må forventes at være mangelfuld og endog indeholde fejl. Derfor må jeg tilsvarende tidsskriftets

redaktør i efteråret 2009 opfordre læsere af tidsskriftet til at meddele fejl eller meddele sådanne oplysninger, som kan supplere oversigten.

Det skal bemærkes, at oplysninger om det 176. forsamlingsår tilsyneladende ikke eksisterer, idet man formentlig er gået direkte fra det 175. forsamlingsår (1959-60) til det 177. årgang (1960-61).

Siden udflytningen fra Holmen i begyndelsen af 1990'erne, har Søe-Lieutenant-Selskabets skiftende bestyrelser suppleret sig med yderligere et antal suppleanter, der har været tilknyttet henholdsvis Søværnets Operative Kommando i Århus og søværnets tjenesteder i Frederikshavn området

Embedsmænd 1934 – 2009

149. forsamlingsår (1933-34), TfS. 1933, side 276

28. marts 1933

KL Eyvind Musaeus Dahl, formand

KL Axel Schmidt, næstformand

KL Carl Weilbach, regnskabsfører

SL I Karl Hørlyck Paulsen, suppleant

KK Paul Ipsen, redaktør

150. forsamlingsår (1934-35), TfS. 1934, side 266

27. marts 1934

KL Hans Jørgen Rasmussen, formand

KL Louis Rostock-Jensen, næstformand

SL I Erik Rasmussen, regnskabsfører

SL I Holger Westenholz, suppleant

KK Paul Ipsen, redaktør

151. forsamlingsår (1935-36), TfS. 1935, side 294

26. marts 1935

KL Hans Jørgen Rasmussen, formand

KL Louis Rostock-Jensen, næstformand

KL Erik Rasmussen, regnskabsfører

SL I Holger Westenholz, suppleant

KO Paul Ipsen, redaktør

152. forsamlingsår (1936-37), TfS. 1936, side 344

27. marts 1936

KL Carl Weilbach, formand

KL Erik Rasmussen, næstformand

KL Aage Linde, regnskabsfører
SL I Holger Westenholz, suppleant
KK Paul Ipsen, redaktør

153. forsamlingsår (1937-38), TfS. 1937, side 272

30. marts 1937

KL Carl Weilbach, formand
KL Erik Rasmussen, næstformand
KL Aage Linde, regnskabsfører
SL I Holger Westenholz, suppleant
KD Paul Ipsen, redaktør

154. forsamlingsår (1938-39), TfS. 1938, side 272

29. marts 1938

KL Svend Erik Pontoppidan, formand
KL Erhard Kohannes Saabye, næstformand
SL I Adam Helms, regnskabsfører
SL I Knud Heine Seehusen, suppleant
KD Paul Ipsen, redaktør

155. forsamlingsår (1939-40)

4. april 1939

KL Erhard Johannes Saabye, formand
KL Knud Heine Seehusen, næstformand
SL I Adam Helms, regnskabsfører
SL I Finn Haugsted, suppleant
KD Paul Ipsen, redaktør

156. forsamlingsår, (1940-41)

KL Erhard Johannes Saabye, formand
KL Adam Helms, næstformand
SL Kristian Glud Konradsen, regnskabsfører
KL Holger Eigil Wern, suppleant
KD Paul Ipsen, redaktør

157. forsamlingsår (1941-42) TfS. 1941, side 299

25. marts 1941

KL Holger Louis-Jensen, formand
KL Adam Helms, næstformand
SL I Kristian Glud Konradsen, regnskabsfører
KL Holger Eigil Wern, suppleant
KD Paul Ipsen, redaktør

158. forsamlingsår (1942-43) TfS. 1942, side 281

24. marts 1942

KL Holger Louis-Jensen, formand

KL Adam Helms, næstformand

SL I Kristian Glud Konradsen, regnskabsfører

SL I Henning Leonard Prause, suppleant

KD Paul Ipsen, redaktør

159. forsamlingsår (1943-44), TfS. 1943, side 292

30. marts 1943

KL Adam Helms, formand

KL Jørn Juul Ulrich, næstformand

SL Henning Leonard Prause, regnskabsfører

SL Ebbe Wolfhagen, suppleant

KD Paul Ipsen, redaktør

160. forsamlingsår (1944-45)

KL Adam Helms, formand

KD Paul Ipsen, redaktør

161. forsamlingsår (1945-46) TfS. 1946, side 169

KL Adam Helms, formand

KL Sven Støckel Thostrup, næstformand

KL Henning Leonard Prause, regnskabsfører

KL Ebbe Wolfhagen, suppleant

OK Erhard Johannes Saabye, redaktør (fra den 1. januar 1946)

162. forsamlingsår (1946-47) TfS. 1946, side 169

12. marts 1946

KL Adam Helms, formand

KL Sven Støckel Thostrup, næstformand

SL Henning Leonard Prause, regnskabsfører

KL Ebbe Wolfhagen, suppleant

OK Erhard Johannes Saabye, redaktør

163. forsamlingsår (1947-48) TfS. 1947, side 132

18. marts 1947

KL Sven Støckel Thostrup, formand

KL Henning Leonard Prause, næstformand

SL Niels Færgemann Lange, regnskabsfører

KL Ole Johannes Odder, suppleant

OK Erhard Johannes Saabye, redaktør

164. forsamlingsår (1948-49), TfS. 1948, side 232

30. marts 1948

KL Henning Leonard Prause, formand

KL Urban Henry Gad, næstformand

SL Henrik Marius Petersen, regnskabsfører

KL Niels Færgemann Lange, suppleant

OK Erhard Johannes Saabye, redaktør

165. forsamlingsår (1949-50)

KL Fritz Heisterberg-Andersen, formand

Næstformand

Regnskabsfører

Suppleant

OK Erhard Johannes Saabye, redaktør

166. forsamlingsår (1950-51), TfS. 1952, Tillæg

KL Fritz Heisterberg-Andersen, formand

Næstformand

Regnskabsfører

Suppleant

redaktør

167. forsamlingsår (1951-52) TfS. 1951, side 217

3. april 1951

KL Alfred Christian Struckmann, formand

KL Svend Schack von Fyren Kieler, næstformand

SL I Vilhelm Mogens Güntelberg, regnskabsfører

SL I Lennart von Lowzow, suppleant

KK Erhard Johannes Saabye, redaktør

168. forsamlingsår (1952-53) TfS. 1952, side 313

18. marts 1952

KL Mogens Frederik Viggo Krarup, formand

SL I Ulf Johan God Henriksen, næstformand

SL I Eggert Petersen, regnskabsfører

SL Per Wessel-Tolvig, suppleant

KK Erhard Johannes Saabye, redaktør

169. forsamlingsår (1953-54), TfS. 1953, side 308

17. marts 1953

KL Mogens Frederik Viggo Krarup, formand

SL I Sven Egil Thiede, næstformand

SL I Eggert Petersen, regnskabsfører

SL I Lennart von Lowzow, suppleant
OK Sven Støckel Thostrup, redaktør

170. forsamlingsår (1954-55), TfS. 1954, side 292

23. marts 1954

KL Mogens Frederik Viggo Krarup, formand

KL Jørgen Bendix Pranov, næstformand

SL I Lennart von Lowzow, regnskabsfører

SL I Arne Møllgaard, suppleant

KK Sven Støckel Thostrup, redaktør

171. forsamlingsår (1955-56), TfS. 1955, side 297

29. marts 1955

KL Søren Ulrich Haae Laub, formand

SL I Arne Møllgaard, næstformand

SL I Thomas Arnold Sørensen, regnskabsfører

SL I Steen Vedel, suppleant

KK Sven Støckel Thostrup, redaktør

172. forsamlingsår (1956-57), TfS. 1956, side 299

27. marts 1956

KL Søren Ulrich Haae Laub, formand

KL Arne Møllgaard, næstformand

SL I Hother Finn Jensen, regnskabsfører

SL I Ole Als, suppleant

KK Sven Støckel Thostrup, redaktør

173. forsamlingsår (1957-58), TfS. 1957, side 327

26. marts 1957

KL Arne Møllgaard, formand

KL Hother Finn Jensen, næstformand

KL Peter Broberg, regnskabsfører

SL I Gunni Mathiesen, suppleant

KK Sven Støckel Thostrup, redaktør

174. forsamlingsår (1958-59), TfS. 1958, side 380

25. marts 1958

KL Peter Broberg, formand

SL I Steen Vedel, næstformand

SL I Kaj Thygesen, regnskabsfører

Suppleant (ingen)

KK Sven Støckel Thostrup, redaktør

175. forsamlingsår (1959-60), TfS. 1959, side 534

31. marts 1959

KL Peter Broberg, formand

SL I Steen Vedel, næstformand

SL I Søren Torp Petersen, regnskabsfører

KL Johan Andersen Ruth, suppleant

KK Sven Støckel Thostrup, redaktør

I mine egne noter flg. sammensætning:

176. forsamlingsår (?)

31. marts 1959

KL Karl-Christian, Greve Trampe, formand

KL Jørgen Frits Bork, næstformand

KL Jan Thorsen, regnskabsfører

KL Troels Rasmus Hansen, suppleant

177. forsamlingsår (1960-61), TfS. 1960, side 359

29. marts 1960

KL Peter Broberg, formand

KL Johan Andersen Ruth, næstformand

SL I Søren Torp Petersen, regnskabsfører

KL Mogens Rørly, suppleant

KK Sven Støckel Thostrup, redaktør

178. forsamlingsår (1961-62), TfS. 1961, side 361

4. april 1961

KL Johan Andersen Ruth, formand

KL Wilhelm Lauge Grentzmann, næstformand

SL I Preben Schinkel Stamp, regnskabsfører

KL Mogens Rørly, suppleant

KK Fritz Heisterberg-Andersen, redaktør

179. forsamlingsår (1962-63), TfS. 1962, side 169

27. marts 1962

KL Wilhelm Lauge Grentzmann, formand

KL Jens Lange Winther, næstformand

SL Preben Schinkel Stamp, regnskabsfører

SL Jan Heinrich Ahlers, suppleant

KK Fritz Heisterberg-Andersen, redaktør

180. forsamlingsår (1963-64), TfS. 1963, side 102

26. marts 1963

KL Wilhelm Lauge Grentzmann, formand (se note)

KL Jens Lange Winther, næstformand
KL Søren Torp Petersen, regnskabsfører
SL I Johan Martin Kilt, suppleant
KK Fritz Heisterberg-Andersen, redaktør

KL Otto Henrik Arboe afløste Wilhelm Lauge Grentzmann som formand
(den 12. november 1963, ref. TfS.1964, side 152)

181. forsamlingsår (1964-65), TfS. 1964, side 236

24. marts 1964

KL Otto Henrik Arboe, formand
KL Jens Lange Winther, næstformand
KL Tage Hjortshøj, regnskabsfører
KL Johan Martin Kilt, suppleant
KK Fritz Heisterberg-Andersen, redaktør

182. forsamlingsår (1965-66), TfS. 1965, side 268

25. marts 1965

KL Tage Hjortshøj, formand
KL Arne Bandholtz Jørgensen, næstformand
KL Jeff Hermann Beck, regnskabsfører
SL Svend Hans Darmer, suppleant
KD Fritz Heisterberg-Andersen, redaktør

183. forsamlingsår (1966-67), TfS. 1966, side 371

31. marts 1966

KL Henrik Christian Bach, formand
KL Jeff Hermann Beck, næstformand
KL Hans Gjødsbøll, regnskabsfører
KL Nis Mogens Moesgaard Nielsen, suppleant
KD Fritz Heisterberg-Andersen, redaktør

184. forsamlingsår (1967-68), TfS. 1968, side 62

16. marts 1967

KL Henrik Christian Bach, formand
KL Jeff Hermann Beck, næstformand
KL Hans Gjødsbøll, regnskabsfører
SL Arvid Sørensen, suppleant
KD Fritz Heisterberg-Andersen, redaktør

185. forsamlingsår (1968-69), TfS. 1968, side 350

21. marts 1968

KL Per Koefoed, formand

KL Hans Gjødsbøll, næstformand
SL Sven Voxtorp, regnskabsfører
KL Arvid Sørensen, suppleant
KD Fritz Heisterberg-Andersen, redaktør indtil september. Herefter OK
Ib Erik Wessel-Tolvig

186. forsamlingsår (1969-70), TfS. 1969, side 262

20. marts 1969

KL Hans Jørgen Garde, formand
KL Arvid Sørensen, næstformand
KL Bent Høi Jensen, regnskabsfører
KL Jørgen Frederik Evald Rasmussen, suppleant
OK Ib Erik Wessel-Tolvig, redaktør

187. forsamlingsår (1970-71), TfS. 1970, side 229

19. marts 1970

KL Holger Hvid, formand
KL Jørgen Frederik Evald Rasmussen, næstformand
KL Niels Rosenberg, regnskabsfører
PL Bjørn Lasse Zittan, suppleant
OK Ib Erik Wessel-Tolvig, redaktør

188. forsamlingsår (1971-72)

Marts 1971

KL Niels Rosenberg, formand (afløste Holger Hvid)
KL Poul Grooss, næstformand
KL Erik Rode, regnskabsfører
PL Hans Led, suppleant
OK Ib Erik Wessel-Tolvig, redaktør

189. forsamlingsår (1972-73)

22. marts 1972

KL Poul Grooss, formand (N. Rosenberg iflg. TfS 2009 !)
KL Erik Rode, næstformand
Regnskabsfører
PL Kristen Winther, suppleant
OK Stephen Ditlevsen, redaktør

190. forsamlingsår (1973-74), TfS. 1973, side 510

22. marts 1973

KL Henrik Hornhaver, formand
Næstformand
Regnskabsfører

Suppleant

OK Stephen Ditlevsen, redaktør

191. forsamlingsår (1974-75), TfS. 1975, side 67

21. marts 1974

KL Henrik Hornhaver, formand

KL Patrick Howard, næstformand

KL Kristen Husted Winther, regnskabsfører

KL Henrik Muusfeldt, suppleant

OK Poul Schriver, redaktør

192. forsamlingsår (1975-76), TfS. 1975, side 502

20. marts 1975

KL Patrick Howard, formand

KL Hans Led, næstformand

KL Henrik Muusfeldt, regnskabsfører

KL Sten Riber, suppleant

OK Poul Schriver, redaktør

193. forsamlingsår (1976-77), TfS. 1976, side 488 og 536

18. marts 1976

KL Henrik Muusfeldt, formand

KL Kaj Toft Madsen, næstformand

Regnskabsfører

Suppleant

KL Anker Nissen, redaktør

194. forsamlingsår (1977-78), TfS. 1977, side 531

3. marts 1977

KL Henrik Muusfeldt, formand

KL Kaj Toft Madsen, næstformand

KL Niels Christian Borck, regnskabsfører

PL Kurt Birger Jensen, suppleant

OK Stephen Ditlevsen, redaktør

195. forsamlingsår (1978-79), TfS. 1978, side 194

2. marts 1978

KL Kaj Toft Madsen, formand

KL Niels Christian Borck, næstformand

KL Per Møller, regnskabsfører

PL Bent Fabricius, suppleant

OK Stephen Ditlevsen, redaktør

196. forsamlingsår (1979-80), TfS. 1979, side 143

KL Per Møller, formand

PL Bent Fabricius, næstformand

KL Finn Hald, regnskabsfører

PL Niels Ulrik Bagge, suppleant

KK Stephen Ditlevsen, redaktør

197. forsamlingsår (1980-81), TfS. 1980, side 186

27. marts 1980

KL Per Møller, formand

PL Bent Fabricius, næstformand

KL Finn Hald, regnskabsfører

KL Jens Hvidkjær Hansen, suppleant

OK Paul Bjørn Sørensen, redaktør

198. forsamlingsår (1981-82),

Egne noter:

26. marts 1981

KL Bo Heisterberg-Andersen, formand

PL Bent Fabricius, næstformand

PL Hans Henrik Lieberoth, regnskabsfører

PL Carl Boyum Johansen, suppleant

Pr. 15. oktober 1981

KL Bent Fabricius, formand

KL Carl Boyum Johansen, næstformand

KL Hans Henrik Lieberoth, regnskabsfører

PL Henrik Bonde Kudsk, suppleant

OK Paul Bjørn Sørensen blev afløst af OK Kristen Husted Winther som redaktør

199. forsamlingsår (1982-83), TfS. 1982, side 171

KL Hans-Henrik Lieberoth, formand

KL Torleif Oxholm Poulsen, næstformand

PL Henrik Bonde Kudsk, regnskabsfører

PL Jens Claus Hansen, suppleant

OK Kristen Husted Winther, redaktør

200. forsamlingsår (1983-84), TfS. 1984, side 45

KL Torleif Oxholm Poulsen, formand

KL Henrik Kudsk, næstformand

Regnskabsfører

Suppleant

OK Kristen Husted Winther, redaktør

201. forsamlingsår (1984-85), TfS. 1984, side 171

28. marts 1984

KL Tim Sloth Jørgensen, formand

KL Peter Lønborg Falmer, næstformand

KL Henrik Andersen, regnskabsfører

PL Asger Lindeblad, suppleant

OK Kristen Husted Winther, redaktør

202. forsamlingsår (1985-86)

KL Tim Sloth Jørgensen, formand

KL Aage Buur Jensen, næstformand

PL Theis Riber, regnskabsfører

Suppleant

OK Paul Bjørn Sørensen, redaktør

203. forsamlingsår (1986-87)

KL John Hansen, formand

KL Christian Nørgaard, næstformand

Regnskabsfører

Suppleant

OK Søren Støckel Thostrup, redaktør

204. forsamlingsår (1987-88)

KL Niels Ulrik Bagge, formand

KL Ulf Michael Berthelsen, næstformand

KL Anders Beck Jørgensen, regnskabsfører

KL John Ærø Hansen, suppleant

OK Søren Støckel Thostrup, redaktør

205. forsamlingsår (1988-89)

24. marts 1988

KL K. Holm, formand

KL Anders Beck Jørgensen, næstformand

KL Carsten Bryrup, regnskabsfører

KL John Ærø Hansen, suppleant

KL N.A.K. Olsen, suppleanter

OK Niels Friis, redaktør

206. forsamlingsår (1989-90), TfS. 1989, side 365

13. marts 1989

KL Anders Beck Jørgensen, formand

KL Torben Ørting Jørgensen, næstformand
KL Kenneth Øhlenschläger Buhl, regnskabsfører
KL Nils Christian Wang, suppleant
KL Carsten Bryrup, suppleant
PL Thomas Bo Jeppesen, suppleant
OK Niels Friis, redaktør

207. forsamlingsår (1990-91)

KL Anders Beck Jørgensen, formand
Næstformand
Regnskabsfører
Suppleant
OK Niels Friis, redaktør

208. forsamlingsår (1991-92), TfS. 1992, side 198

OK Nils Christian Wang, formand
KL Per Møller Nielsen, næstformand
KL Per Starklint, regnskabsfører
KL Morten Wenzell, referent
KL Steen Gravers Nielsen, suppleant
KL Finn Drastrup Svendsen, suppleant
PL Hans Ole Nielsen, suppleant
PL Karl Henrik Dahl, suppleant (afløste som næstformand)
OK Niels Friis blev afløst af OK Lars Rosendahl Christophersen som redaktør

209. forsamlingsår (1992-93)

OK Thomas Jarnum, formand (eller Nils Wang)
KL Per Møller Nielsen, næstformand
PL Hans Ole Nielsen, regnskabsfører
KL Steen Gravers Nielsen, suppleant
PL Anders Friis, suppleant
PL Jens-Ulrik Ellegaard Nielsen, suppleant
KL J J Jessen, suppleant
KL Finn Drastrup Svendsen, suppleant
OK Lars Rosendahl Christophersen, redaktør

210. forsamlingsår (1993-94)

OK Thomas Jarnum, formand
PL Claus Holm Christensen, næstformand
PL Hans Ole Nielsen, regnskabsfører
KL Steen Gravers Nielsen, suppleant
KL Morten Wenzell, suppleant

PL Anders Friis, suppleant
PL Jens-Ulrik Ellegaard Nielsen, suppleant
OK Jens Claus Hansen, redaktør

211. forsamlingsår (1994-95), Tfs. 1994, side 262

OK Thomas Jarnum, formand
PL Claus Holm Christensen, næstformand
PL Hans Ole Nielsen, regnskabsfører
KL Steen Gravers Nielsen, suppleant
KL Morten Wenzell, suppleant
PL Anders Friis, suppleant
PL Jens-Ulrik Ellegaard Nielsen, suppleant
OK Jens Claus Hansen, redaktør

212. forsamlingsår (1995-96), Tfs. 1995, side 376

OK Per Møller Nielsen, formand
Næstformand
Regnskabsfører
Suppleant
OK Jens Claus Hansen var redaktør indtil efteråret 1995, hvor OK Nils Christian Wang afløste

213. forsamlingsår (1996-97), Tfs. 1996, side 41 og 299

OK Per Møller Nielsen, formand
KL Alan Peter Damm, næstformand
PL Niels Mathiesen, regnskabsfører
KL Hans Ole Nielsen, suppleant
PL Søren Nordby, suppleant
OK Nils Christian Wang, redaktør

214. forsamlingsår (1997-98), Tfs. 1997, side 42

Marts 1997
KL Jimmy Skelmosen, formand
PL Niels Mathiesen, næstformand
LT Anders Lakjær, regnskabsfører
PL Steen Balslev, suppleant
LT Søren Dreijer, suppleant
PL Jens-Ulrik Ellegaard Nielsen, suppleant
PL Stig André Hansen
OK Nils Christian Wang, redaktør

215. forsamlingsår (1998-99), Tfs. 1998, side 348

KL Steffen Conradsen, formand

PL Niels Mathiesen, næstformand
PL Anders Lakjær, regnskabsfører
KL Jimmy Skelmosen, suppleant (Århus)
PL Søren Nordby, suppleant
Tilforordnede: KL Jens-Ulrik Ellegaard Nielsen, PL Stig André Hansen
(Frederikshavn), PL Søren Dreyer (Frederikshavn) og LT Palle Kjær
Lauritsen
OK Nils Christian Wang, redaktør

216. forsamlingsår (1999-2000), TfS. 1999, side 199

KL Steffen Conradsen, formand
PL Niels Mathiesen, næstformand
PL Anders Lakjær, regnskabsfører
KL Jimmy Skelmosen, suppleant
PL Søren Nordby, suppleant
Tilforordnede: KL Jens-Ulrik Ellegaard Nielsen, PL Stig André Hansen
(Frederikshavn), PL Søren Dreyer (Frederikshavn) og PL Palle Kjær
Lauritsen
OK Klaus Bolving, redaktør

217. forsamlingsår (2000-01), TfS. 2000, side 372

KL Jakob Paaske Larsen, formand
KL Niels Mathiesen, næstformand
KL Thomas Stig Rasmussen, regnskabsfører
KL Lars Georg Stage Christensen, suppleant
KL Jimmy Skelmosen, suppleant
OK Klaus Bolving, redaktør

218. forsamlingsår (2001-02), TfS. 2001, side 198 og 353

15. marts 2001
KL Jakob Paaske Larsen, formand
KL Niels Mathiesen, næstformand
KL Thomas Stig Rasmussen, regnskabsfører
KL Lars Georg Stage Christensen, suppleant
KL Steen Balslev, suppleant
OK Klaus Bolving, redaktør

219. forsamlingsår (2002-03), TfS. 2002, side 299

KL Niels Mathiesen, formand
PL Bo Flemming Overgaard, næstformand
PL Nicholas Hauberg Karlsen, regnskabsfører
KL Steen Balslev, suppleant
PL Christian Greulich Meinertz, suppleant

OK Klaus Bolving, redaktør

220. forsamlingsår (2003-04), Tfs. 2003, side 407

Marts 2003

KL Niels Mathiesen, formand

PL Nicholas Hauberg Karlsen, næstformand

PL Christian Greulich Meinertz, regnskabsfører

PL Michael Gerhard Landmark, suppleant

KL Bo Flemming Overgaard, suppleant

OK Klaus Bolving, redaktør sammen med Overarkivar Hans Christian Bjerg

221. forsamlingsår (2004-05), Tfs. 2004, side 322

KL Niels Mathiesen, formand indtil 1. januar 2005, derefter PL Nicolas Hauberg Karlsen

PL Nicholas Hauberg Karlsen, næstformand indtil 1. januar 2005, derefter KL Bo Flemming Overgård

PL Christian Greulich Meinertz, regnskabsfører

KL Bo Flemming Overgaard, suppleant indtil 1. januar 2005, derefter

PL Henrik Kim Schjoldager

OK Klaus Bolving, redaktør sammen med Overarkivar Hans Christian Bjerg

222. forsamlingsår (2005-06)

PL Nicholas Hauberg Karlsen, formand

Næstformand

Regnskabsfører

Suppleant

OK Klaus Bolving, redaktør sammen med Overarkivar Hans Christian Bjerg

223. forsamlingsår (2006-07), Tfs. 2006, side 339

KL Michael Gerhard Landmark, formand

PL Christian Greulich Højgod Meinertz, næstformand

PL Henrik Kim Schjoldager, regnskabsfører

PL Jens Peter Holst-Andersen, suppleant

Overarkivar Hans Christian Bjerg, redaktør

224. forsamlingsår (2007-08), Tfs. 2007, side 385

KL Michael Gerhard Landmark, formand

KL Christian Greulich Højgod Meinertz, næstformand

PL Henrik Kim Schjoldager, regnskabsfører

KL Jens Peter Holst-Andersen, suppleant

Overarkivar Hans Christian Bjerg, redaktør

225. forsamlingsår (2008-09), TfS. 2008, side 416

KL Michael Gerhard Landmark, formand

KL Christian Greulich Højgod Meinertz, næstformand

PL Henrik Kim Schjoldager, regnskabsfører

KL Jens Peter Holst Andersen, suppleant

PL Andreas Thye, suppleant

Overarkivar Hans Christian Bjerg, redaktør

226. forsamlingsår (2009-10), TfS. 2009, side 277

Marts 2009

KL Christian Greulich Højgod Meinertz, formand

KL Jens Peter Holst Andersen, næstformand

PL Johannes Kidmose, regnskabsfører

KL Andreas Thye, suppleant

KL Henrik Kim Schjoldager, suppleant

Overarkivar. Hans Christian Bjerg, redaktør

BOGANMELDELSER

DANSK ORLOGSHISTORIE 1510-2010

Hans Christian Bjerg

Statens Forsvarshistoriske Museum 2010

ISBN 978-87-89022-72-6

192 s. ill. indeks. Pris 100 kr. incl. moms ex. forsendelse

*Forhandles i Nyboders Boghandel, på Orlogsmuseet
eller ved henvendelse til Tøjhusmuseet thm@thm.dk*

A HISTORY OF THE ROYAL DANISH NAVY 1510-2010

Hans Christian Bjerg

Foreword by Admiral Tim Sloth Jørgensen

Statens Forsvarshistoriske Museum 2010

ISBN 978-87-89022-74-2

196 s. ill. index. Pris 100 kr.

Dansk orlogshistorie 1510 – 2010 af Hans Christian Bjerg

I forbindelse med søværnets 500 års jubilæum den 10. august 2010 har Hans Christian Bjerg udgivet en herlig lille bog om dansk orlogshistorie. Med lille sigtes hverken til bogens indhold eller format men alene til bogens sideantal på 190 sider, som jo ikke levner plads til meget fra en femhundrede års historie.

Hans Christian Bjerg er velkendt for alle som interesserer sig for søværnets historie. Som søværnets historiske konsulent har han været aktiv i planlægningen af jubilæumsfestlighederne. Tillige har han et omfattende forfatterskab bag sig med mange bøger om søværnets historie, som fx bøgerne om admiral Rechnitzer, Danmark i krig m.fl. Han er tillige redaktør for Tidsskrift for Søværnen, hvortil han også selv gennem årene har bidraget med artikler

Dansk orlogshistorie er ikke bare en bog om søværnets historie. Bogen er meget mere end det.

Bogen er opbygget kronologisk med et kort afsnit om tiden før 10. august 1510 "leding og søforsvar før 1500". Resten af bogen er inddelt i to dele benævnt henholdsvis "træ og sejl 1510 – 1860" og "damp og

maskine 1860 – 2010”. Førstnævnte underinddeles i et antal kapitler med i hovedtræk et kapitel pr. konge, som fx kapital 7 ” Orlogsflåden under Christian den 7. 1770 – 1815. Denne underinddeling følges ikke i den anden del af bogen, som i stedet inddeles i fire kapitler; krigen i 1864 til Søværnsordningen af 1909, tiden fra umiddelbart før Den 1. Verdenskrig og frem til 1950, der markerer Danmarks indtræden i NATO (1949) og oprettelse af Forsvarsembetet med de konsekvenser for forsvarets organisering, det medførte (1950), Den Kolde krigs Periode frem til 1990 og afsluttende med kapitel om søværnet i den nye aktivistiske udenrigspolitiske periode frem til i dag.

Som titlen klart fremhæver, fortælles den danske orlogshistorie, men det er ikke kun gennem tidernes søslag, at orlogshistorien fortælles. Er læseren især interesseret i dette, findes der et væld af litteratur, som mere detaljeret dykker ned i de forskellige søkrigshistoriske episoder. Af nyere litteratur kan nævnes ”Danmark i krig” af Hans Christian Bjerg og Ole L. Frantzen eller ”Danmarks største søhelte” af Thomas Lyngby, Søren Mentz, Søren Nørby og Jacob Seerup, der også er udgivet i tilknytning til søværnets 500 års jubilæum.

Men søslagene findes løbende gennem bogen og her naturligt nok i tiden fra 1510 og frem til krigen i 1864. Hans Christian Bjerg har i tilknytning til søslagene valgt at bringe en ultrakort opsummering af slagets hovedtræk i form af en grå tekstboks, der kort beskriver; hvornår, hvor, hvem der deltog og udfaldet af slaget som fx ved Slaget ved Øland 1564 (side 34):

ØLAND 1564

- Nordøst for Øland.
- 30.-31. maj 1564.
- Dansk-lybsk flåde under kommando af Herluf Trolle og Fredrik Knebel på 28 danske og 10 lybske skibe
- Svensk flåde på 16 store og 19 mindre skibe under kommando af Jacob Bagge.
- Dansk-lybsk sejr.

Anvendelsen af tekstboks virker positivt, idet læseren hurtigt får et overblik over det læste.

Bogens styrke er imidlertid ikke beskrivelsen af de forskellige søslag, om end den opgave løses forbilledligt – antallet af sider taget i betragtning - men derimod, at søslagene sammenvæves med de fremherskende magtpolitiske realiteter, den organisatoriske udvikling i søetaten, uddan-

nellesmæssig udvikling, søtaktikkens udvikling, den teknologiske udvikling både af skibene og på våbensiden.

Orlogsflådens organisatoriske udvikling beskrives fra Kong Hans' udnævnelse af den norsk-danske rigsråd Henrik Krummedige til "øverste kaptajn og høvedsmand for alle kaptajner, folk og tjenere, som vi nu skikket og forskrevet har at være i søen. Os og vort rige og land til tjeneste mod vore og rigens fjender og uvenner" (side 25) over admiralitetskollegier og frem til den nugældende organisation, hvor Chefen for Søværnets Operative Kommando Nils Wang 500 år senere kan ses som Henrik Krummediges arvtager om end Forsvarschef general Knud Bartels formelt er Chef for Søværnet.

Endelig kommer bogens ind på de helt grundlæggende principper bag flåders anvendelse – søherredømmet. I en krønike fra kong Hans' tid lyder: "Da kongen mærkede, at han ved indfald i Sverige ikke mere kunne udrette, udrustede han mange skibe, som han lod udgå i søen, og gav dem også alle ret til at røve på Sverige. Og bragte han dermed de svenske mere udi klemme, end om han med en hel krigshær havde stået i landet, thi al handel blev dem derved betaget". (side 23). Hans Christian Bjerg finder, at denne passus på glimrende vis beskriver sømagtens betydning – brugen af søherredømmet, men også begrænsningerne af søherredømmet, nemlig at man ikke gennem søherredømmet kan erobre et land. Og det er jeg helt enig i.

Gennem bogens 190 sider får man sammenkædet søværnets nuværende opgaver ved Grønland eller på piratjagt eller hævdselse af søterritoriet med historiens opgaver af præcist samme karakter. Søværnets opgaver er tidløse og direkte knyttet til brugen af havet militært eller civilt. Beskyttelse af danske interesser nær eller fjernt er til alle tider sket under inddragelse af flåden. En flåde som har haft forskellig størrelse fra "supermagtstørrelse" tilbage i tiderne til småstatsstørrelse de seneste mange år, men opgaven er til gengæld uforanderlig. Danmark som nation er ubetinget afhængig af havet som transportvej, råstofleverandør, fiskeri mv. Forståelsen herfor træder tydeligt frem i bogen.

De seneste begivenheder i søværnet omkring udfasning af korvetterne, inden erstatninger er klar, eller udfasningen af alle mindre kampenheder når Hans Christian Bjerg ikke at forholde sig til, men gad vide, hvorledes søværnets historiske konsulent vi beskrive dette om 200 eller 500 år. Han vil jo naturligt nok lettere kunne forholde sig til konsekvenserne af disse beslutninger, da han jo ikke skal skue fremad, men alene bagud. Udover de tidligere omtalte tekstboks, indeholder bogen tillige en ræk-

ke gode illustrationer. Skal der imidlertid peges på en mangel ved bogen, er det manglende henvisninger og en litteraturoversigt. Jeg må dog erkende, at bogen ikke er skrevet for forskere eller andre med et dybgående kendskab til søværnet, sømilitære principper etc. For den almindeligt interesserede er denne mangel ubetydelig.

Sammenfattende er det en absolut læseværdig bog – faktisk et must for søofficerer og for alle med interesse i søværnet. Der findes bøger, som meget mere detaljeret beskriver flådens søslag, organisatorisk udvikling, principperne omkring anvendelse af flåder, men jeg betvivler, at der findes en bog, der behandler det hele så koncentreret som denne bog.

Alt i alt tre ankre.

Bent Fabricius

SØMILITÆRE KURIOSA

SANGE FOR FLÅDEN

"Vort fødeland var altid rigt på raske orlogshelte"

Gennem årene har digtere ladet sig inspirere af flådens betydning for Danmark eller af dens begivenhedsrige historie. En af de første digte eller sange, man støder på, er "Vort Fødeland var altid rigt paa raske Orlogshelte". Den blev skrevet af Knud Lyhne Rahbek (1760-1830) og blev offentliggjort i hans "Poetiske Forsøg", bd. 1 fra 1794, og fremkom midt i en tid, som var den dansk-norske flådes storhedsperiode, og hvor søofficererne var populære medlemmer af tidens klubber. I disse klubber samledes tidens reformtilhængere for under en kunstnerisk-litterær maske at diskutere tidens filosofiske, pædagogiske eller politiske problemer. Nedenfor er gengivet "Hvidtfeldts Vise", som den oprindeligt hed, men blev senere kendt som "Vort Fødeland var altid rigt på raske orlogshelte" efter den første verselinie. Der er sat musik til versene, men komponisten er ikke kendt. Der findes flere varianter af denne sang. "Dansken" kan være erstattet af "Fjenden" og lignende.

**Vort Fødeland var altid rigt
paa raske Orlogshelte,
der ansaa Tapperhed for Pligt
og skjalv ej, naar det gældte.
Saa var vor Juel, vor Adeler,
vor Tordenskjold og mange flere.
Vort Fødeland var altid rigt
paa raske Orlogshelte.**

**Men fremfor alle Hvidtfeldt kan
den uforsagte hedde.
Hvo saa sin Død saa vis som han
og gik i den med Glæde?
Og aldrig han forglemmes skal,
han frelste Flaaden ved sit Fald.
Vort Fødeland var altid rigt
paa raske Orlogshelte**

Saa haard en Kamp der monne staa,
de Fjender var saa mange,
men Fjenden næst Hr. Hvidtfeldt laa,
den Helt var aldrig bange.
I hele Flaaden ingen slog
som Hvidtfeldt med sit "Dannebrog"
Vort Fødeland var altid rigt
paa raske Orlogshelte.

Men som vor Hvidtfeldt mandigst slog
og Lag paa Lag dem sendte,
hans gode Skib, hans "Dannebrog",
sin egen Ild antændte.
"Kap Ankret, Hvidtfeldt! Fly til Land!
Ved Flugt du Livet frelse kan!"
Vort Fødeland var altid rigt
paa raske Orlogshelte.

"Nej", lød hans Svar .."fly vi derhen,
staar Danmarks Flaade Fare,
og skulle danske vove den
for eget Liv at spare?
Dø skal vi, men vi hævnnes maa;
til sidste Aandedræt vi slaa!"
Vort Fødeland var altid rigt
paa raske Orlogshelte.

"Til sidste Aandedræt vi slaa!"
hans Sømænd rask gentog.
De Ild og Død rundt om sig saa,
men uforsagt de sloge,
til Ilden ind i Krudtet brød,
og alle døde Heltedød.
Vort Fødeland var altid rigt
paa raske Orlogshelte.

Og aldrig uddør Hvidtfeldts Ros
hans kække Sømænds Minde!
O, maatte de i hver af os
en værdig Landsmand finde!
Naar Fædrelandet kalder os,
som de byde Fjenden Trods!
Vort Fødeland var altid rigt
paa raske Orlogshelte.

"Holmens faste stok" 1854

Når der er blevet sat en iørefaldende musik til af gode komponister, har sange for flåden fået et gennembrud og kunnet holde sig i eftertiden. En af de mest kendte af disse er "Holmens faste stok". Den optræder ikke alene i Forsvarets sangbøger, men også i almindeligt udbredte sangbøger og nodehefter.

"Holmens faste stok lysteligt hinanden prajer" er skrevet af Adolph von der Recke (1820-67). Han var cand.jur. og blev ansat i Admiralitetskollegiet i 1847, og avancerede til fuldmægtig i Marineministeriet 1863. Sideløbende med sit arbejde skrev han skuespil, syngespil og digte, gerne inspireret af Treårskrigen 1848-50 eller af Marinen, hvis husdigter han blev betragtet som.

I et lille hefte *Viser af -h -e*, der udsendtes i 1854, gengav han nogle af sine digte, der tydeligvis var inspireret af den nyligt overståede krig. Heri findes bl.a. "Holmens faste stok". Endvidere var gengivet "Gutter om Bord" og "Stokken" (om Nyboder) samt i øvrigt "Bøn for Danmark", der vil være mere kendt som "Kongerne konge, ene du kan".

De fleste af von der Reckes digte offentliggjort 1854, blev sat i taktfast musik af komponisten Emil Horneman (1809-70). Nedenfor gengives "Holmens faste stok":

**Holmens faste stok lysteligt hinanden prajer,
de har sikkert nok lugtet Mikkels rævestreger;
og matrosen, som
færdes på de salte vande, vender næsen om;
han har lugtet li'edanne.
Danske gutter blå
kommer hjem fra fjerne lande.
Hurra! store og små for Dannebrog vil stå.
Hurra, hurra, hurra!**

**Derfor rask om bord! se fregatten, hvor hun stamper!
Ser I ikke, hvor "Hekla" med af længsel damper?
Op med sejl og damp!
Op med ræer og master,
rask af sted til kamp!
I skal vide, at det haster, -
I skal vide, at
tysken håner eder, gaster!
Ud med hver fregat! og send ham laget glat!
Hurra, hurra, hurra!**

Efter gammel skik vil vi sejre eller falde –
for kong Frederik vil vi kæmpe en som alle.

Et så dansk og bravt
sømandssind har, på min ære
ingen konge haft
siden Christian den Fjerde.

Mod den tyske bred
peger flaget, og vi skære
lynende af sted og bringer sejer med.
Hurra, hurra, hurra.

"Sang for Flaaden 1861"

Wilhelm Holst (1807-98) var skuespiller og forfatter. Han meldte sig nationalt begejstret frivilligt til krigen 1848-50, hvor han bl.a. som månedsløjtnant førte en kanonbåd og deltog i slaget ved Isted 1850 som adjutant. Han beskrev sine oplevelser under krigen i bogen "Felttogene 1848, 1849 og 1850", udgivet 1852, ligesom han i mange år var formand for de danske våbenbrødre.

Fra 1860 var man klar over, at den spændte situation i Slesvig-Holsten atter kunne ende i en krig. I 1861 foretoges en flådeudrustning i den anledning. I forbindelse med denne skrev Wilhelm Holst en nationalt højstemt "Sang for Flaaden". Den er stort set ukendt, og hvilken udbredelse den egentlig har fået vides ikke, men komponisten Emil Horneman satte også en frisk musik til denne. Sangen gengives nedenfor som et kuriosum.

Kong Frederik kalder sine mænd.
Hvem vil tilbagestå for ham?
Vor drot og bedste ven,
vi fro til kampen gå.
Et sømandshjerte selv han har,
og bølgens ryg ham ofte bar.
Derfor du raske gut vær snar,
og mød,
der, hvor kong Frederik bød!

Hejs flag og vimpel højt på stang,
lyd chefen, - stol på Gud.
Og er end barmen først lidt trang,
den vider sig nok ud.

SANG FOR FLAADEN 1861.

Allegro.

F. Horneman.

PIANO.

V.1. Kong Fredrik kal-der si-ne Mænd, hvem vil til - ba-ge
V.2. Heis Flag og Vimpel høit paa Stang, lyd Chefen, - stol paa

1. staae? for ham, vor Drot og bed-ste Ven, vi fro til Kampen gaae. Et
2. Gud. Og er end Barmen først lidt trang, den vi-der sig nok ud. Far-

1. Sømands-hjerte selv han har, og Bøl-gens Ryg han of-te bær, Der-
2. vel da Viv og Børn og Møe! vi sty-re o-ver blanke Sø, for

1. for Du ra-ske Gut vær snar og mød, der, hvor Kong Fredrik bød!
2. der at sei-re el-ler døe; af-sted! ved Kamp at vinde Fred.

Farvel da viv og børn og mø!
Vi styrer over blanke sø,
for der at sejre eller dø;
af sted!
ved kamp at vinde fred.

Skal vi som frie mænd bestå,
og skal vort land få ro,
Vi tyskens flåde lære må
at slide børnesko;
Thi vover den sig som bekendt,
på danskens gamle element,
da skal den snart få stævnen vendt
Mod land,
og der den prale kan.

For dig, vort gamle Dannebrog!
Vi slå til sidste mand.
Og før igen de tyske drog
Skal håne dig på land,
Fly du derhen, hvorfra du kom,
Og skal vi krydse nedenom,
Den gamle vej var aldrig tom
På ros,
For nogen dansk matros.

Farvel du kære, gamle kyst,
Vi er dit kød og blod,
og vi har suget ved dit bryst
vort hjertes kraft og mod.
Her stå vi trofast mand ved mand,
din ære vel vi væрге kan.
Farvel vort elskte fødeland!
Hurra!
Nu sejle vi herfra.

"Flaadesangen 1937"

Flådens og Søværnets digter i 1900-tallet var Axel Juel (1883-1948). Hans forhold og udvikling kan minde om den ovenfor nævnte Wilhelm Holst. Axel Juel blev 1905 assistent i Marineministeriet, blev fuldmægtig i 1916, og var kontorchef sammesteds 1920-1946. Han har forfattet adskillige digte og kantater til flådens ære. Nogle af de første er gengi-

vet i samlingen af marinedigte "Himmel og Hav" fra 1916, der siden kom i nye udgaver og nye oplag.

Filmen "Flaadens blaa Matroser" fra 1937, som var en populær skildring af livet om bord i Søværnets skibe og i Nyboder, indledes med Axel Juels "Flaadesangen". Musikken er af Emil Resen og den fremføres af operasangeren Thyge Thygesen. Nedenfor gengives teksten til den prægnante sang for flåden fra 1937.

**Hvor kæk og kåd og uforsagt,
i tusinde år en orlogsmagt
fra fjorde og fra vige.
Til værn for Danmarks rige.
den bruser frem i mindets gry.
Den kranser bispens borg og by.
Den vandt sig ry, på ny, på ny,
ved værn mod vold og våde.
Nu tordner der i Danmarks navn
et vingesus om orlogs-stavn
fra brudte bølgers fråde.
Det er den danske flåde!**

**Når flaget går til mastetop
med flyvedåd mod himlen op,
vi vajer for vor ære,
vor vilje til at være.
Og har de mere mod end magt,
de danske mænd på orlogs-vagt,
de vil dog blive uforsagt
vort værn mod vold og våde.
Det samme djærve sømands-sind,
som sejlede i Saga ind.
Og maa'ne kampen råde,
Kors for den danske flåde!**

Der blev til Flåden-Søværnets 500 års jubilæum komponeret en march. Nu venter vi på at 2000-tallet også får en flådens digter i lighed med de foregående århundreder!

Hans Christian Bjerg